Değerler Eğitimi Dergisi
Cilt 24, No. 51, *131-173*, Haziran 2026

Dijital Mahremiyet Bağlamında Ebeveynlik: Hollanda'da Yaşayan Türk Kökenli Müslüman Ebeveynlerin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma

Parenting in the Context of Digital Privacy: A Qualitative Study on the Views of Turkish Muslim Parents Living in the Netherlands

Osman YILMAZ, Dr. | Ph.D.
Din Görevlisi, Türkiye Cumhuriyeti Rotterdam Başkonsolosluğu Din Hizmetleri Ataşeliği / Hollanda Diyanet Vakfı Gorinchem Süleyman Çelebi Camii, Gorinchem, Hollanda | Religious Official, Office of the Religious Services Attaché of the Consulate General of the Republic of Türkiye in Rotterdam / Süleyman Çelebi Mosque, Netherlands Diyanet Foundation, Gorinchem, Netherlands.
osmanylmz0657@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6381-8414

ISSN: 1303-880X
e-ISSN: 2667-7504
dergipark.org.tr/tr/pub/ded

Makale Türü / Article Type:
Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received Date: 07.03.2026
Kabul Tarihi / Accepted Date: 02.06.2026
Yayın Tarihi / Published Date: 25.06.2026
Lisans / Licence: CC BY-NC-4.0.
Tr/En: Tr

Atıf/Citation: Yılmaz, O. (2026) Dijital Mahremiyet Bağlamında Ebeveynlik: Hollanda'da Yaşayan Türk Kökenli Müslüman Ebeveynlerin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 24(51), 131-173.

https://doi.org/10.34234/ded.1904848

Öz

Bu çalışma dijitalleşmenin aile yapısını ve ebeveynlik rollerini dönüştürdüğü çokkültürlü bir bağlamda Hollanda'da yaşayan Türk kökenli Müslüman ebeveynlerin çocuklarının dijital mahremiyetine ilişkin algılarını, mahmremiyete dair kaygılarını ve ebeveynlik pratiklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma nitel araştırma yaklaşımıyla fenomenolojik desen çerçevesinde yürütülmüştür. Çalışma grubunu Hollanda'da yaşayan Türk kökenli 13 ebeveyn oluşturmaktadır. Katılımcılar maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme yöntemleri doğrultusunda belirlenmiş olup ölçüt olarak Türk kökenli olmaları, Hollanda'da ikamet etmeleri, Müslüman kimliğe sahip olmaları ve en az bir çocuğa sahip olmaları esas alınmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmış ve tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgular ebeveynlerin dijital medyayı tamamen reddetmek yerine sınır koyma, rehberlik etme ve bilinç kazandırmaya dayalı bir dijital ebeveynlik yaklaşımı benimsediklerini göstermektedir. Ebeveynler dijital mahremiyeti çocukların güvenliği, gelecekteki dijital kimliği ve dinî ile ahlaki sorumluluk bilinci çerçevesinde değerlendirmektedir. Çocuklara ait fotoğraf ve kişisel bilgilerin paylaşımında ebeveyn izninin temel bir ilke olarak benimsendiği görülmektedir. Dijital içeriklerin kalıcı ve kontrol dışı yayılabilme özelliği ebeveynlerin risk algısını artırmakta ve paylaşımlar konusunda daha temkinli davranmalarına yol açmaktadır. Araştırma sonucunda dijital mahremiyetin ebeveynler tarafından teknik bir güvenlik meselesi olarak değil aile içinde aktarılan dinî ve ahlaki değerlerle şekillenen bir ebeveynlik sorumluluğu olarak anlamlandırıldığı ortaya konulmuştur. Bu bulgu dijital mahremiyet eğitiminde aile temelli ve değer merkezli yaklaşımların önemini ortaya koymakta ve din eğitimi alanına dijital çağda mahremiyet bilincinin değer temelli bir rehberlikle kazandırılması gerektiğine ilişkin katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Mahremiyet, Dijital Mahremiyet, Dijital Ebeveynlik, Çocuk ve Mahremiyet

&

Abstract

This study aims to examine the perceptions, concerns regarding privacy, and parenting practices of Turkish-origin Muslim parents living in the Netherlands concerning their children's digital privacy, within a multicultural context where

digitalisation is transforming family structures and parenting roles. The research was conducted using a qualitative research approach within a phenomenological framework. The sample consisted of 13 Turkish-origin parents living in the Netherlands. Participants were selected in accordance with maximum variation and criterion sampling methods, with the criteria being of Turkish origin, residing in the Netherlands, identifying as Muslim, and having at least one child. Data were collected through semi-structured interviews and analysed using thematic analysis. The findings indicate that parents adopt a digital parenting approach based on setting boundaries, providing guidance, and fostering awareness, rather than completely rejecting digital media. Parents assess digital privacy within the framework of their children's safety, future digital identity, and awareness of religious and moral responsibilities. It is evident that parental consent is adopted as a fundamental principle when sharing photographs and personal information belonging to children. The permanent and uncontrollable nature of digital content's dissemination increases parents' perception of risk and leads them to adopt a more cautious approach to sharing. The research revealed that digital privacy is understood by parents not as a technical security issue, but as a parental responsibility shaped by the religious and moral values transmitted within the family. This finding highlights the importance of family-based and value-centred approaches in digital privacy education and contributes to the field of religious education by suggesting that awareness of privacy in the digital age should be fostered through value-based guidance.

Keywords: Religious Education, Privacy, Digital Privacy, Digital Parenting, Children and Privacy

Giriş

Dijital medya, görünürde sıradanlaşmış olsa da aile yaşamında belirleyici bir konum edinmiş ve ebeveynlik pratiklerini etkileyen temel bir unsur hâline gelmiştir. Bu süreç, çocuk yetiştirme anlayışlarını yalnızca teknik düzeyde değil, değerler ve sınırlar bakımından da dönüştüren yapısal bir değişime işaret etmektedir (Haberli, 2023). Günümüz dijital ortamında çocukların kişisel verilerinin korunması giderek artan bir kaygı alanı hâline gelmektedir. Bu durum, özellikle ev, okul ve boş zaman alanları gibi çocukların yoğun biçimde bulunduğu ortamlarda daha belirgin hâle dönüşmüştür (Milkaitė ve Mačėnaitė, 2026). Yeni iletişim teknolojileriyle birlikte etkileşim biçimlerinin dönüşmesi, mahremiyet kavramının sınırlarını daha da tartışmalı hâle getirmiştir. Mahremiyetin modern

anlamda temel bir hak olarak ele alınması, Warren ve Brandeis'in (1890) yılında yayımlanan çalışmalarıyla kuramsal bir çerçeve kazanmış, özel hayatın sınırlarının birey tarafından belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Mahremiyet, birey ile ötekiler arasındaki sınır ve mesafeye işaret eden, aynı zamanda kişisel ya da özel alan ile kamusal alan arasındaki ayrımı ifade eden bir kavramdır (Güran Yiğitbaşı ve Çelik, 2023). Mahremiyet, bireyin ne ölçüde tanınmak, izlenmek ve görünür olmak istediğine kendisinin karar verebildiği bir kontrol alanı olarak da tanımlanmaktadır (Yüksel, 2009). Mahremiyet, bireyin kendisine yönelik erişimi başkalarıyla ilişkileri içinde ayarladığı dinamik bir sınır denetimi süreci olarak da ele alınmaktadır (Altman, 1976). Bu bağlamda mahremiyet, bireyin maddi ve manevi varlık alanına yönelik erişimin sınırlandırılmasını ifade eden bir koruma alanı olarak da değerlendirilebilir. Bu çerçevede mahremiyet, özel ve kamusal alanın ayrımını, bireyin kendi özel alanını fark etmesini ve bu alan üzerindeki denetimini ifade etmektedir (Yalvaç Arıcı, 2021).

Mahremiyet algısı kişiden kişiye değişebilse de dinî ve ahlaki bakış açısında herkes için geçerli ortak bir mahremiyet anlayışının var olduğu kabul edilmektedir (Uçar ve Gürbüz Yiğit, 2024). Nitekim mahremiyet, kültürel bir olgu olarak tarihsel süreç içerisinde değişime uğramış, modern dönemde hane içi sınırların yeniden tanımlanması ve özel alanın kamusal etkileşime daha açık hâle gelmesiyle dönüşen bir yapıya bürünmüştür (Ahmedi, 2023).

Dijitalleşmeyle birlikte bu sınırlar daha geçirgen hâle gelmiş, mahremiyet ihlalleri fiziksel dünyanın ötesine taşınarak çevrim içi ortamlarda da görünürlük kazanmıştır. Dijital teknolojiler bilgiye erişimi kolaylaştırmakla birlikte kişisel gizlilik ve mahremiyet açısından yeni risk alanlarını da beraberinde getirmiştir. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte mahremiyet, yalnızca toplumsal bir değer olmaktan çıkmış, dijital dünyada kişisel bilgilerin korunması, paylaşımın sınırlandırılması ve bireyin görünürlük düzeyini kontrol edebilmesiyle ilişkili temel bir hak hâline gelmiştir (Rezgui, 2003). Dijital platformlar, özel alanı belirsizleştirirken kişisel verilerin güvenliği, paylaşımı ve bu verileri kullanan kurumların sorumluluğu mahremiyet tartışmalarının merkezine yerleşmiştir (Tanışık ve Bal, 2024).

Dijital bağlamda ise mahremiyet, klasik anlayıştan farklı olarak bireyin tek başına kontrol edemediği, teknolojik altyapı ve kullanıcı etkileşimiyle şekillenen çok boyutlu bir yapı arz etmektedir. Dijital ortamda paylaşılan bilgilerin kalıcı ve geri döndürülemez niteliği, mahremiyeti daha kırılgan ve korunması güç bir alan hâline getirmektedir (Barkuş ve Koç, 2019); Tokel, 2025). Bu durum, mahremiyetin yalnızca bireysel tercihlerle olmadığını, teknolojik sistemler ve

platform politikalarıyla da doğrudan ilişkili bir olgu olduğunu göstermektedir. Woo (2006) etkileşimli dijital ortamda mahremiyet tehdidinin dış müdahalelerden olmadığı gibi, bireylerin kişisel bilgilerini gönüllü biçimde paylaşmalarından da kaynaklandığını belirtmektedir. Bu nedenle mahremiyetin korunmasında kullanıcıyı merkeze alan daha etkin bir yaklaşım gerekli görülmektedir.

Dijital kültür, mahremiyetin kimi zaman ihlal edildiği, kimi zaman da gönüllü olarak terk edildiği bir alan hâline gelmektedir. Dijital ortamda görünürlük, günümüzde bireyin varlığını meşrulaştıran temel bir unsur olarak algılanmakta, bu durum kişinin anlam dünyasını zayıflatırken mahremiyet sınırlarını da aşındırmaktadır (Aslan Turan, 2022). Görselliğin egemen olduğu bu ortamda birey, kimliğini teşhir üzerinden kurmakta ve hem dışsal denetime hem de gönüllü bir mahremiyet kaybına açık hâle gelmektedir. Bu kuramsal çerçeveyi destekler biçimde Yamaç (2024), dijital fenomenlerin görünürlük ve ekonomik kazanç odaklı etkilerinin özellikle gençler üzerinde belirleyici olduğunu, bu sürecin ebeveyn rehberliğini zayıflatarak bireyleri tüketim merkezli bir dijital kültür içinde mahremiyetlerini aşındırarak var olmaya yönelttiğini vurgulamaktadır.

Güncel veriler, dijital ortamların çocukların yaşamındaki ağırlığını açık biçimde ortaya koymaktadır. 2025 yılı dijital raporlarına göre dünya nüfusunun %67,9'u internet, %66'sı ise sosyal medya kullanıcısıdır (Digital Report, 2025). Bu yoğun dijital etkileşim ortamında büyüyen çocuklar, Prensky (2001) ifadesiyle "dijital yerli" olarak tanımlanmakta, bu durum çocukların bilişsel özelliklerini, öğrenme biçimlerini ve iletişim alışkanlıklarını önemli ölçüde etkilemektedir (Gözün Kahraman vd., 2025). Özellikle çocuklar söz konusu olduğunda dijital mahremiyet ihlalleri daha hassas ve uzun vadeli sonuçlar doğurabilmektedir.

Dijital dönüşümün önemli bir sonucu olarak çocuklar erken yaşlardan itibaren dijital araçlar ve sosyal medya ile iç içe büyümektedir. Günümüz ebeveynleri, çocuklarına ait içerikleri sosyal medyada paylaşan ilk kuşaklardan biridir; bazıları bunu neredeyse her gün yapmaktadır (Äikäs, 2025). Bu durum, çocukların güvenliği ve mahremiyetinin korunmasını ebeveynliğin temel sorumluluklarından biri hâline getirmektedir. Bu çerçevede ebeveynlik sorumluluğunun kapsamı genişlemiş, çocukların fiziksel olduğu kadar dijital ve çevrim içi güvenliğinin de korunması aile içi eğitimin temel unsurlarından biri olmuştur.

Aile ortamı ise çocuğun fiziksel, duygusal ve dijital mahremiyet alanlarının korunup şekillendiği birincil yaşam alanı olarak değerlendirilmektedir (Rode, 2009). Bu dijital yoğunluk, ebeveynlerin rol ve sorumluluklarını da dönüştürmüştür. Ebeveynlik, yalnızca çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimini destekle-

mekle sınırlı kalmamakta, çocukların dijital dünyadaki güvenliğini, mahremiyetini ve etik sınırlarını korumayı da içeren çok boyutlu bir sorumluluk alanına dönüşmektedir (Yaman, 2018). Bu bağlamda dijital ebeveynlik, ebeveynlerin dijital teknolojilerin risk ve fırsatlarını fark ederek çocuklarının dijital kullanımını rehberlik ve denetim yoluyla yönlendirmelerini ifade eden bir ebeveynlik rolü olarak tanımlanmaktadır (Manap ve Durmuş, 2020).

Mahremiyet eğitiminin yalnızca yüz yüze ilişkiler ve gündelik yaşam pratikleriyle sınırlı bir içerik olarak ele alınması yetersiz kalmaktadır. Mahremiyet bilincinin erken yaşlarda kazanılabilmesi için bu eğitimin ailede başlayıp okulda sürdürülmesi önem taşımaktadır. Budak (2023)'e göre mahremiyet eğitimi, çocuğun kendi sınırlarını tanıması ve başkalarının sınırlarına saygı duymasını hedefler. Din eğitimi temelli bir yaklaşımın ise daha kalıcı bir mahremiyet anlayışına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Yalvaç Arıcı, 2023). Bu nedenle bu eğitimin dijital ortamları da kapsayan, süreklilik taşıyan ve bütüncül bir süreç olarak kurgulanması gerekmektedir. Nitekim Altıntaş'a (2024) göre çocuklara erken yaşlardan itibaren dijital mahremiyet bilinci kazandırmak, internet ortamında karşılaşılan çok yönlü riskler nedeniyle günümüzde hayati önem taşımaktadır.

Literatürde yapılan çalışmalar, ebeveyn ilgisi ve rehberliğinin dijital ebeveynlik farkındalığını güçlendirdiğini, buna karşılık aşırı dijital kullanımın ebeveynlerin olumsuz model olma eğilimlerini artırabildiğini ortaya koymaktadır (Gözün Kahraman vd., 2025). Çocukların dijital dünyada karşılaştıkları riskler karşısında ebeveyn rehberliği, dijital mahremiyet bilincinin gelişmesinde belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte mahremiyet algısı, kültürel, toplumsal ve dinî bağlamlara göre farklılaşmakta, özellikle beden mahremiyeti ve özel alan anlayışı dinî ve ahlaki değerlerle yakından ilişkili bir yapı arz etmektedir (Diler, 2014).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel problemi, Hollanda'da yaşayan Türk kökenli Müslüman ebeveynlerin çocuklarının dijital mahremiyetine ilişkin algılarının, mahremiyete dair kaygılarının ve ebeveynlik pratiklerinin nasıl şekillendiğidir. Bu problemden hareketle çalışmanın amacı, dijitalleşmenin aile yapısını ve ebeveynlik rollerini dönüştürdüğü çokkültürlü bir bağlamda, ebeveynlerin dijital mahremiyeti hangi değerler, dinî-ahlaki referanslar ve rehberlik yaklaşımları çerçevesinde anlamlandırdıklarını incelemektir.

Literatürde dijital mahremiyet ve dijital ebeveynlik konularını farklı boyutlarıyla ele alan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Yalvaç Arıcı (2021), mahre-

miyet anlayışındaki değişimin aile yapısını nasıl etkilediğini ve aile birliğinin devamında mahremiyet değerinin işlevini incelemektedir. Yalvaç Arıcı (2023), farklı bir çalışmasında ise dijitalleşmeyle birlikte mahremiyetin daralmasına dikkat çekerek özellikle çocuk ve gençleri korumada mahremiyet eğitiminin gerekliliğini vurgulamakta; din eğitimi temelli bir yaklaşımın daha kalıcı bir mahremiyet bilinci kazandırabileceğini belirtmektedir. Budak (2023), okul öncesi çocuklar ve ailelerine yönelik mahremiyet eğitimi etkinlikleri geliştirmiş ve erken çocuklukta mahremiyetin nasıl öğretilebileceğini incelemiştir.

Aktaş (2025), dijital dünyada çocuk eğitimi bağlamında ebeveynlerin dinî rehberlik rolünü incelemiştir. Altıntaş (2025), online cinsellik kültüründe dijital mahremiyet ihlalleri ve önlemler başlıklı çalışmasında dijital ortamlarda mahremiyetin ihlal biçimlerini ve korunma yollarını ele almıştır. Tatlıoğlu ve Gülcan (2025), dijital mahremiyet bağlamında lise öğrencilerinin sosyal medya pratiklerini inceleyen araştırma gerçekleştirmiştir. Maral (2025), Dijital ebeveynlikte yeni eğilimler: helikopter ebeveynlik, sosyal medya ve mahremiyet ikilemi başlıklı çalışmasında ebeveynlik pratiklerindeki dönüşümü tartışmıştır. Özçelik (2025) ise sosyal medya kullanımının bireylerin mahremiyet algısını nasıl dönüştürdüğünü nitel bir araştırma çerçevesinde ele almıştır.

Çokkültürlü toplumlarda yaşayan Müslüman ailelerin dijital mahremiyet algıları ve ebeveynlik pratikleri, özel bir inceleme alanı sunmaktadır. Hollanda gibi göç ve çokkültürlülüğün belirgin olduğu ülkelerde ebeveynlerin dijital mahremiyet anlayışları, geldikleri kültürel ve dinî değerlerle yaşadıkları toplumun normlarının etkileşimi içinde şekillenmektedir. Ancak literatürde, Hollanda'da yaşayan Türk kökenli Müslüman ebeveynlerin çocuklarının dijital mahremiyetine ilişkin algı ve deneyimlerini ebeveyn bakış açısıyla ele alan herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Bu yönüyle araştırma hem konu hem de bağlam bakımından din eğitimi alanına özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu temel problem doğrultusunda çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Ebeveynlerin dijital medya kullanım profilleri ve dijital ebeveynlik yaklaşımları nasıldır?
- Ebeveynlerin çocukların dijital mahremiyetine ilişkin algıları ve bu konudaki hassasiyetleri nelerdir?
- Ebeveynlerin dijital mahremiyet ihlallerine yönelik kaygıları hangi risk alanlarında yoğunlaşmaktadır?

- Ebeveynler, çocuklarının dijital mahremiyetini korumaya yönelik hangi uygulama ve yöntemleri kullanmaktadır?
- Ebeveynlerin dijital mahremiyet eğitimi ve rehberlik ihtiyacına ilişkin görüşleri nelerdir? Ayrıca Hollanda'da yaşamanın dijital ebeveynlik üzerindeki etkileri nasıl değerlendirilmektedir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde fenomenolojik desene göre tasarlanmıştır. Nitel araştırma, bireylerin deneyimlerine, algılarına ve anlamlandırma süreçlerine odaklanan; sosyal olguları kendi bağlamı içinde derinlemesine incelemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın kuramsal temelleri antropoloji, sosyoloji ve eğitim başta olmak üzere çeşitli sosyal bilim disiplinlerine dayanmaktadır (Merriam, 2018). Fenomenolojik desen ise bireylerin belirli bir olguyu nasıl deneyimlediklerini ve bu deneyimlere hangi anlamları yüklediklerini ortaya koymayı amaçlar. Bu desende temel yönelim, katılımcıların yaşantılarından hareketle incelenen olgunun ortak anlamlarını belirlemektir (Kıral, 2021). Fenomenolojik desen içerisinde yer alan betimleyici fenomenolojik yaklaşım, bireylerin belirli bir olguya ilişkin yaşantılarını, bu yaşantılara yükledikleri anlamları ve olgunun ortak anlam yapısını ortaya koymayı amaçlayan nitel bir araştırma anlayışıdır (Yalçın, 2022). Bu araştırma da katılımcıların dijital mahremiyet deneyimlerine yükledikleri anlamları betimlemek ve bu olgunun ortak anlam yapısını ortaya koymak amacıyla betimleyici fenomenolojik bir anlayışla yürütülmüştür.

Bu çalışmada incelenen olgu, ebeveynlerin çocuklarının dijital mahremiyetine ilişkin algıları, deneyimleri ve rehberlik pratikleridir. Fenomenolojik desenin tercih edilme nedeni, Hollanda'da yaşayan Türk kökenli Müslüman ebeveynlerin dijital mahremiyeti nasıl anlamlandırdıklarını, bu konuda hangi kaygıları taşıdıklarını ve çocuklarına yönelik rehberlik süreçlerini nasıl deneyimlediklerini derinlemesine incelemektir. Bu yönüyle araştırma, dijital mahremiyet olgusunu ebeveynlerin gündelik yaşam deneyimleri ve çocuk yetiştirme pratikleri üzerinden anlamaya odaklanmaktadır.

Çalışma Grubu ve Veri Toplama Aracı

Araştırmanın çalışma grubunu, Hollanda'da yaşayan Türk kökenli Müslüman ebeveynler oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde maksimum çeşit-

lilik ve ölçüt örnekleme yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemesi, küçük bir örneklem içinde araştırma konusuna ilişkin farklı deneyim ve bakış açılarını yansıtmayı amaçlayan bir örnekleme yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Ölçüt örnekleme ise araştırmanın amacına uygun katılımcılara ulaşmak için tercih edilmiştir. Bu kapsamda katılımcıların Türk kökenli olması, Hollanda'da ikamet etmesi, Müslüman kimliğe sahip olması ve en az bir çocuğunun bulunması ölçüt olarak belirlenmiştir.

Çalışma grubuna katılım gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleşmiştir. Nitel araştırmalarda katılımcı sayısı baştan kesin olarak belirlenmemekte, veri doygunluğuna ulaşılıncaya kadar katılımcı seçimi aşamalı olarak sürdürülmektedir (Alam, 2020). Veri doygunluğu, yeni katılımcılardan araştırmaya anlamlı ölçüde yeni bilgi, tema ya da görüş gelmemesi durumunu ifade etmektedir (Ahmed, 2025). Görüşmeler ilerledikçe verilerin araştırma soruları açısından tekrar ettiği ve yeni bir katkı sunmadığı görülmüştür (Akçay ve Koca, 2024). Bu nedenle çalışma grubu 13 ebeveyn ile sınırlandırılmıştır. Çalışma grubuna ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait Demografik Özellikler

Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Öğrenim Durumu	Meslek	Çocuk Sayısı ve Yaşları
K1	K	32	Ön Lisans	Sağlıkçı	2 (10/6)
K2	K	40	Ön Lisans	Ev Hanımı	2 (10/12)
K3	K	40	Ön Lisans	Ev Hanımı	2 (7/11)
K4	K	40	Lise	Ev Hanımı	3 (8/10/12)
K5	K	34	Lise	Hemşire	2 (9/14)
K6	K	40	Ortaokul	Temizlik Görevlisi	3 (9/11/13)
K7	E	49	Lise	İç tasarım (tekne)	3 (9/11/22)
K8	E	48	Lise	Telekom	3 (9/14/18)
K9	E	35	Lise	İnşaat	3 (1/4/7)
K10	E	38	Ön Lisans	Telefon Tamircisi	2 (3/7)
K11	E	46	Üniversite	Esnaf	2 (3/5)
K12	E	46	Lise	Lojistik	2 (8/12)
K13	E	36	Lisans	Öğretmen	3 (3/5/7)

Bu araştırmanın yürütülebilmesi için T.C. İnönü Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 02.05.2025 tarihli, 10 numaralı oturumunda alınan 12 numaralı kararı doğrultusunda etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, önceden belirlenmiş sorular çerçevesinde yürütülen, ancak görüşme

sürecinde katılımcı yanıtlarına bağlı olarak esneklik ve derinleştirme imkânı sunan nitel bir veri toplama yöntemidir (Cansız Aktaş, 2019).

Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, çocuk sayısı ve çocukların yaşlarına ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise ebeveynlerin çocuklarının dijital mahremiyetine yönelik algılarını, deneyimlerini, kaygılarını ve rehberlik pratiklerini ortaya koymayı amaçlayan açık uçlu sorular bulunmaktadır. Görüşme formunun kapsam ve dil açısından uygunluğunu değerlendirmek amacıyla din eğitimi alanında uzman iki akademisyenin görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda bazı soruların ifade biçimi sadeleştirilmiş ve benzer içerikteki sorular birleştirilmiştir. Soruların anlaşılırlığını görmek amacıyla araştırma grubuna dâhil edilmeyen iki ebeveynle pilot görüşme yapılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Görüşme formunda toplam 13 açık uçlu soru yer almıştır. Araştırma verileri, 2025 yılı Mayıs ve Haziran ayları arasında Hollanda'nın Gorinchem şehrinde yaşayan Türk kökenli Müslüman ebeveynlerle yapılan yüz yüze görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Katılımcılara Hollanda Diyanet Vakfı Süleyman Çelebi Camii'nde yürütülen din eğitimi faaliyetleri aracılığıyla ulaşılmıştır. Görüşmeler öncesinde katılımcılarla iletişime geçilmiş, uygun zaman ve mekân belirlenerek randevu alınmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi verilmiş, bilgilendirilmiş onam formları alınmış ve katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu ifade edilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 30–55 dakika sürmüştür. Araştırmada 13 ayrı görüşmeden elde edilen toplam 313 dakikalık ses kaydı deşifre edilerek 36 sayfalık yazılı metne dönüştürülmüştür. Bu metinler toplam 17.513 sözcükten oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen görüşme verileri, fenomenolojik desenin amacı doğrultusunda tematik analiz yoluyla çözümlenmiştir. Bu süreçte öncelikle görüşme kayıtları araştırmacı tarafından yazıya aktarılmış, ardından metinler katılımcıların dijital mahremiyet olgusuna ilişkin yaşantılarını bütüncül biçimde kavrayabilmek amacıyla üç kez okunmuştur. Tekrarlı okumalar sırasında ebeveynlerin çocuklarının dijital mahremiyetine ilişkin algılarını, kaygılarını ve rehberlik pratiklerini yansıtan anlamlı ifadeler belirlenmiş, bu ifadeler

anlam birimleri hâlinde düzenlenmiştir. Daha sonra anlam birimlerinden hareketle ilk kodlar oluşturulmuş, benzer içerik ve anlam taşıyan kodlar bir araya getirilerek alt temalar geliştirilmiş, alt temalar arasındaki ilişkiler dikkate alınarak ana temalara ulaşılmıştır. Örneğin "Çocuklarımın fotoğraflarını paylaşmam. Bu sorumluluk bana ait.", "Çocuğa ait herhangi bir görsel paylaşılmadan önce ebeveynin söz hakkı olması şarttır." ve "Çocuk bize Allah'ın emaneti. Onun mahremiyetini korumak da bizim görevimiz." şeklindeki ifadeler ilk aşamada sırasıyla ebeveyn sorumluluğu, ebeveyn izni ve dinî sorumluluk biçiminde kodlanmıştır. Bu kodlar daha sonra çocuğun görselinin paylaşımında ebeveyn izni alt teması altında toplanmış, söz konusu alt tema da ebeveynlerin dijital mahremiyet algıları ve görsel paylaşımlara ilişkin değerlendirmeleri ana teması içinde ele alınmıştır. Benzer biçimde çocuklara ait görsellerin kötüye kullanılabileceği, kontrolsüz biçimde yayılabileceği ve ilerleyen yıllarda sorun oluşturabileceğine ilişkin ifadeler güvenlik riski, kontrolsüz yayılma ve dijital izlerin kalıcılığı şeklinde kodlanmış, ardından dijital paylaşımlarda güvenlik ve kötüye kullanım kaygısı alt teması altında birleştirilmiştir. Bu aşamada amaç, verileri yalnızca betimleyici biçimde sınıflandırmak değil, katılımcıların dijital mahremiyet olgusunu hangi anlam çerçevesi içinde deneyimlediklerini ve bu deneyimlerin ortak anlam yapısını ortaya koymaktır. Kodlama ve tema oluşturma süreci, din eğitimi alanında uzman bir araştırmacının görüşü doğrultusunda yeniden gözden geçirilmiş, tema yapısının verilerle uyumu bu çerçevede değerlendirilmiştir. Fenomenolojik araştırmalarda verilerin etik ilkelere bağlı kalınarak tarafsız ve özenli biçimde çözümlenmesi önem taşımaktadır (Yalçın, 2022). Bu doğrultuda veri analiz sürecinde katılımcı ifadeleri değiştirilmeden değerlendirilmiş ve oluşturulan tema yapısının veriye sadık kalmasına özen gösterilmiştir. Son aşamada temalar arasındaki ilişkiler birlikte değerlendirilmiş ve böylece Hollanda'da yaşayan Türk kökenli Müslüman ebeveynlerin dijital mahremiyet olgusuna yükledikleri ortak anlam yapısı belirlenmeye çalışılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın inandırıcılığını artırmak amacıyla veri toplama aracı uzman görüşü ve pilot uygulama doğrultusunda gözden geçirilmiştir. Bulgular, katılımcı ifadelerinden yapılan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Fossey vd. (2002)'ye göre nitel araştırmada inandırıcılık, katılımcıların yaşantılarının, bu yaşantılara yükledikleri anlamların ve içinde bulundukları sosyal bağlamın kendi bakış açılarıyla yansıtılmasına bağlıdır. Bu doğrultuda analiz sürecinde benzer ifade-

ler karşılaştırılmış, oluşturulan tema yapısının verilerle uyumu yeniden gözden geçirilmiştir. Katılımcıların kimliklerini korumak amacıyla gerçek isimler kullanılmamış, her katılımcı K1'den K13'e kadar kodlanmıştır.

Araştırmacının katılımcılara cami çevresi aracılığıyla ulaşmış olması veri toplama sürecinde dikkate alınmıştır. Bu nedenle görüşmelerde yönlendirici ifadelerden kaçınılmış ve katılımcıların deneyimlerini serbest biçimde ifade etmelerine özen gösterilmiştir. Araştırma, 2025 yılı Mayıs-Haziran aylarında Hollanda'nın Gorinchem şehrinde yaşayan ve gönüllü olarak katılan 13 Türk kökenli Müslüman ebeveyn ile sınırlıdır. Bu nedenle elde edilen bulgular, tüm Türk kökenli Müslüman ebeveynleri temsil etme iddiası taşımamakta, belirli bir yerel ve dinî bağlamdaki deneyimleri yansıtmaktadır.

Bulgular

Araştırma verilerinin tematik analizi sonucunda bulgular beş ana tema altında toplanmıştır. Bu temalar; ebeveynlerin dijital medya kullanım profilleri, ebeveynlerin dijital mahremiyet algıları ve görsel paylaşımlara ilişkin değerlendirmeleri, dijital ortamlarda mahremiyet ihlaline yönelik kaygıları, dijital mahremiyetin korunmasına yönelik ebeveyn uygulamaları ve Hollanda bağlamında dijital mahremiyet eğitimi ile dinî rehberlik ihtiyacıdır.

Ebeveynlerin Dijital Medya Kullanım Profilleri

Araştırma kapsamında ebeveynlere dijital medya kullanımına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Elde edilen verilerin tematik analizi sonucunda, ebeveynlerin dijital medya kullanımına yönelik yaklaşımlarının aşağıda sunulan alt temalar çerçevesinde toplandığı belirlenmiştir.

Tablo 2: Ebeveynlerin Dijital Medya Kullanım Profilleri

Kodlar	Cevap Sayısı	Katılımcılar
Sosyal Medyaya Sınırlı, Kontrollü ve Mesafeli Yaklaşım	13	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13
Dijital Medyayı Bilinçli Kullanma	7	K1, K3, K4, K7, K8, K11, K13
Dijital İçeriklere Karşı Temkinli Yaklaşım	10	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K12, K13

Sosyal Medyaya Sınırlı, Kontrollü ve Mesafeli Yaklaşım

Alt temalar incelendiğinde ebeveynlerin dijital medya kullanımına ilişkin görüşlerinde en fazla vurgulanan yaklaşımın, sosyal medyanın sınırlı ve kontrollü bir biçimde kullanılması olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin tamamı (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13), sosyal medyayı tamamen hayatlarından çıkarmaktan ziyade, bilinçli sınırlar dâhilinde ve denetimli bir şekilde kullanmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, ebeveynlerin sosyal medyayı riskler barındıran ancak tamamen uzak durulması da kolay olmayan bir alan olarak gördüklerini göstermektedir. Ebeveynlerden K1, sosyal medya kullanımındaki bu kontrollü tutumu şu sözlerle ifade etmektedir: "Sosyal medyayı tamamen hayatımdan çıkarmadım ama ne paylaştığıma, kimi takip ettiğime çok dikkat ederim."

Bazı ebeveynler (K9, K10, K11) ise bu sınırlı kullanımı, özellikle çocukların dijital dünyada karşılaşabileceği risklerle ilişkilendirmektedir. K9, sosyal medya kullanımında sınır koymanın bilinçli bir tercih olduğunu vurgulayarak, "Sosyal medya kontrolsüz olursa hem yetişkinler hem de çocuklar için sıkıntılı hâle geliyor. O yüzden çok sınırlı kullanıyorum." ifadelerini kullanmıştır.

Ebeveynlerin bir bölümü (K5, K6, K7, K8, K9, K10), sosyal medyaya daha mesafeli yaklaştıklarını ve bazı durumlarda kullanımı en aza indirmeyi tercih ettiklerini ifade etmiştir. Bu ebeveynler, sosyal medyanın çocuklar ve aile yapısı üzerindeki olası olumsuz etkilerini dikkate alarak dijital ortamlardan uzak durmayı bir ebeveynlik tutumu olarak değerlendirmektedir. K5 sosyal medyaya mesafeli durma gerekçesini aile içi iletişim bağlamında ele alarak: "Sosyal medyayı çok kullanmıyorum. Zaten çocukların hayatında yeterince dijital şey var. Evde daha çok yüz yüze iletişime önem veriyoruz." şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Bu bulgu, ebeveynlerin sosyal medyayı tümüyle reddetmek yerine, sınırlandırılmış ve dikkatli bir kullanım anlayışıyla ele aldıklarını göstermektedir. Ebeveynler için belirleyici olan, sosyal medyanın varlığından çok bu alanın nasıl ve hangi ölçüde kullanıldığıdır. Bu nedenle mesafeli duruş, ebeveynler tarafından çocukları korumaya yönelik bilinçli bir tutum olarak değerlendirilmektedir.

Dijital Medyayı Bilinçli Kullanma

Ebeveynlerin bir kısmı (K1, K3, K4, K7, K8, K11, K13), dijital medyayı değerlendirirken, onun tamamen zararlı bir alan olmadığı; bilinçli ve amaçlı kullanıldığında pratik yararlar sağlayan ve günlük yaşamı kolaylaştıran bir araç olduğu fikrinden hareket etmişlerdir. K3 dijital medyayı bu yönüyle ele alarak:

"İnterneti ve sosyal medyayı tamamen kötü görmüyorum. Ama ne için kullandığımız çok önemli. Bilgi almak için kullanıyorum, boş içeriklere girmemeye çalışıyorum." şeklinde görüş belirtirken, K11 ise dijital medyanın fayda sağlayabilmesinin bilinçli kullanıma bağlı olduğunu vurgulayarak: "Doğru kullanılırsa dijital medya faydalı olabilir. Ama bu bilinç olmazsa çocuklar için tehlikeli hâle geliyor." ifadelerini kullanmıştır. K7 ise dijital medyayı ihtiyaç odaklı bir araç olarak değerlendirmiş ve "Sosyal medyada her şeyi paylaşmak zorunda değiliz. Ben genelde sadece gerekli gördüğüm şeylere bakarım." ifadeleriyle dijital medyanın amaç dışı kullanımından kaçındığını belirtmiştir.

Elde edilen veriler, ebeveynlerin dijital medyayı tek yönlü bir risk alanı olarak görmediklerini göstermektedir. Ebeveynler için belirleyici olan, dijital medyanın varlığı değil, hangi amaçla ve hangi sınırlar içinde kullanıldığıdır. Bu nedenle bilinçli kullanım, ebeveynler tarafından dijital mahremiyetin korunmasında temel bir tutum olarak değerlendirilmektedir.

Dijital İçeriklere Karşı Temkinli Yaklaşım

Ebeveynlerin önemli bir bölümü (K2, K3, K5, K6, K8, K10, K12, K13), dijital içeriklere karşı temkinli bir yaklaşım sergilediklerini ifade etmişlerdir. Bu ebeveynler, özellikle sosyal medya platformları, video paylaşım siteleri ve çevrim içi oyunlarda karşılaşılan içeriklerin çocuklar açısından çeşitli riskler barındırdığını vurgulamaktadır. Dijital ortamlarda sunulan içeriklerin çoğu zaman denetimsiz ve öngörülemez olması, ebeveynlerin bu alanlara karşı daha dikkatli ve kontrollü bir tutum geliştirmelerine neden olmaktadır. Ebeveynlerden K13, dijital içeriklerin belirsizliğine dikkat çekerek bu durumu: "Sosyal medyada neyin karşına çıkacağı belli olmuyor. O yüzden hem kendim hem çocuklarım için çok dikkatliyim." sözleriyle ifade etmektedir. Benzer şekilde K8 de dijital içeriklerin yönlendirici ve kontrol edilmesi güç yapısına vurgu yaparak: "Bir bakıyorsun masum gibi başlayan bir video, sonra başka yerlere gidiyor. Bu yüzden dijital içeriklere karşı hep temkinliyim." şeklinde görüş bildirmektedir. K6 ise dijital ortamlarda karşılaşılan içeriklerin güvenilirliğine ve yönlendirici etkisine dikkat çekerek, "Sosyal medyada neyin doğru neyin yanlış olduğu çok karışıyor. O yüzden mümkün olduğunca uzak durmaya çalışıyorum." ifadelerini kullanmıştır.

Benzer şekilde bazı ebeveynler (K1, K2, K4) de dijital mecralarda sunulan içeriklerin çocuklar açısından kafa karıştırıcı ve kontrol edilmesi güç olabildiğini vurgulamışlardır. Bu ifadeler, ebeveynlerin dijital medyayı tamamen güvenli bir alan olarak değerlendirmediklerini, aksine sürekli denetim, farkındalık ve bilinçli kullanım gerektiren bir risk alanı olarak gördüklerini ortaya koymaktadır.

Ebeveynlerin Dijital Mahremiyet Algıları ve Görsel Paylaşımlara İlişkin Değerlendirmeleri

Araştırma kapsamında ebeveynlere "Ebeveynlerin çocuklarına yönelik dijital mahremiyet algıları ve görsel paylaşımlara ilişkin değerlendirmeleri nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Bu tema altında, ebeveynlerin dijital mahremiyet kavramını nasıl anlamlandırdıkları, çocuklara ait fotoğraf ve videoların paylaşımına nasıl yaklaştıkları ve bu paylaşımların sınırlarına dair görüşleri incelenmiştir.

Tablo 3: Ebeveynlerin Dijital Mahremiyet Algıları ve Görsel Paylaşımlara İlişkin Görüşleri

Kodlar	Cevap Sayısı	Katılımcılar
Çocuğun Görselinin Paylaşımında Ebeveyn İzni	11	K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K11, K12, K13
Dijital Paylaşımlarda Güvenlik ve Kötüye Kullanım Kaygısı	11	K1, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13
Dijital Mahremiyetin Ebeveyn Sorumluluğu Olarak Algılanması	8	K1, K3, K5, K7, K8, K11, K12, K13

Çocuğun Görselinin Paylaşımında Ebeveyn İzni

Ebeveynlerin dijital mahremiyete ilişkin değerlendirmelerinde öne çıkan temel hususlardan biri, çocuklara ait fotoğraf ve videoların paylaşımında ebeveyn izninin gerekliliğidir. Ebeveynler (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K11, K12, K13), çocukların dijital riskleri ve paylaşımların uzun vadeli sonuçlarını kavrayabilecek yaşta olmadıklarını belirterek bu sorumluluğu doğrudan ebeveyne ait bir görev olarak görmektedir. Bu bağlamda ebeveyn izni, yalnızca hukuki değil, dinî ve ahlaki bir sorumluluk alanı olarak da değerlendirilmektedir. K1 bu yaklaşımı, "Çocuklarımın fotoğraflarını paylaşmam. Bu sorumluluk bana ait." sözleriyle ifade etmektedir.

Benzer biçimde K3 de çocuğun rızasını önemsediklerini, ancak nihai kararın ebeveyne ait olduğunu vurgulamaktadır. K3 bu yaklaşımını şu sözlerle dile getirmektedir:

> "Çocuğun yasal sorumluluğu anne babaya aittir. Günümüz dünyasında hayatın büyük bir kısmı dijital ortama taşındığı için, çocuklara ait herhangi bir görsel paylaşılmadan önce ebeveynin söz hakkı olması şarttır. Nasıl ki bir çocuk sekiz yaşında bir kavga etse sorumluluğu anne babaya ait oluyor, dijital ortamda da aynı sorumluluk geçerlidir. Çocuk dijital bir hataya düşse, yanlış bir paylaşım yapılsa yine ebeveyn sorumlu tutuluyor. O yüzden çocuğun fotoğrafı veya videosu paylaşılacaksa mutlaka anne babadan izin alınmalıdır."

Benzer şekilde K7 de sosyal medya kullanımında ölçülülüğün önemine dikkat çekerek şu ifadeleri kullanmaktadır:

> Ben sadece çok özel günlerde örneğin bir diploma töreni, bir okul etkinliği gibi toplu bir fotoğraf karesi olursa paylaşmayı uygun buluyorum. Onun dışında, özellikle bireysel ya da özel fotoğraflarını paylaşmak istemem. Çünkü mahremiyet sadece bugünü değil, çocuğun gelecekteki tercihlerini ve saygı duyulması gereken özel alanını da ilgilendiriyor.

Dinî referanslara vurgu yapan katılımcılar da ebeveyn iznini daha hassas bir çerçevede ele almaktadır. K12, "Çocuk bize Allah'ın emaneti. Onun mahremiyetini korumak da bizim görevimiz." sözleriyle bu yaklaşımı dile getirmektedir. Benzer biçimde K11 de mahremiyetin yalnızca bedenle sınırlı olmadığını, dijital kimliği de kapsadığını vurgulamaktadır. Bu ifadeler, ebeveynlerin çocukları sürece dâhil etmeye çalışsalar da dijital mahremiyetin korunmasını esas olarak yetişkin sorumluluğu içinde değerlendirdiklerini göstermektedir.

Elde edilen bulgular, çocuklara ait görsel paylaşımlarının ebeveynler tarafından bireysel bir tercih olarak değil; ebeveynlik görevi, dinî sorumluluk ve ahlaki bilinç çerçevesinde ele alındığını ve ebeveyn izninin çocuk mahremiyetinin korunmasında temel bir ilke olarak benimsendiğini ortaya koymaktadır.

Dijital Paylaşımlarda Güvenlik ve Kötüye Kullanım Kaygısı

Ebeveynlerin dijital mahremiyete ilişkin temel kaygılarından biri, çocuklara ait görsellerin paylaşımıyla ortaya çıkabilecek güvenlik ve kötüye kullanım riskleridir. Dijital ortamların denetimi zor yapısı nedeniyle, paylaşılan içeriklerin ebeveyn bilgisi ve onayı dışında yayılabileceği bazı ebeveynler tarafından vurgulanmaktadır.

K10, Hollanda'daki mahremiyet hassasiyetine vurgu yaparak, "Burada birinin fotoğrafını izinsiz çekmek bile suç sayılıyor; çocuk olunca bu daha da hassas bir konu." ifadelerini kullanmaktadır. Benzer şekilde K12, paylaşılan görsellerin kötü niyetli kişilerce farklı amaçlarla kullanılabileceğine dikkat çekerek bunun ciddi bir güvenlik riski oluşturduğunu belirtmektedir. K3 ise dijital izlerin kalıcılığına vurgu yaparak, bugün masum görünen paylaşımların ilerleyen yıllarda çocuk açısından sorun oluşturabileceğini ifade etmektedir. Bazı ebeveynler bu kaygıları dinî ve ahlaki sorumluluk çerçevesinde değerlendirmekte; K7, çocuklara ait görsellerin korunmasını kul hakkı ve vebal kavramlarıyla ilişkilendirmektedir.

Bu bulgular, ebeveynlerin çocuklara ait görsel paylaşımlarını güvenlik, kötüye kullanım ve uzun vadeli sonuçlar bakımından riskli gördüklerini ortaya koy-

maktadır. Görsel paylaşımlar konusunda öne çıkan temel hassasiyet, çocuğun bugününü olduğu kadar gelecekteki özel alanını da koruma düşüncesidir.

Dijital Mahremiyetin Ebeveyn Sorumluluğu Olarak Algılanması

Bazı ebeveynler (K1, K3, K5, K7, K8, K11, K12, K13), dijital mahremiyeti çocuğun bireysel tercihine bırakılabilecek bir alan olarak değil, doğrudan ebeveynin sorumluluğunda bulunan bir mesele olarak değerlendirmektedir. Bu yaklaşımda belirleyici olan, çocuğun reşit olmaması ve dijital ortamda ortaya çıkabilecek sonuçların sorumluluğunun anne babaya ait görülmesidir. K13 bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir: "Çocuk 18 yaşından küçük olduğu için dijitalde yapılan her şeyden anne baba sorumludur." Bu bulgu, ebeveynlerin dijital mahremiyeti ebeveynlik görevinin doğal bir uzantısı olarak gördüklerini ortaya koymaktadır.

Dijital Ortamlarda Mahremiyet İhlaline Yönelik Kaygılar

Araştırma kapsamında ebeveynlere "Ebeveynlerin çocuklarının dijital ortamlarda mahremiyetinin ihlal edilmesine ilişkin taşıdıkları kaygılar nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Bu tema altında, ebeveynlerin çocuklarının dijital ortamlarda karşılaşabileceği risklere, mahremiyet ihlallerine ve bu ihlallerin olası sonuçlarına dair endişeleri ele alınmıştır.

Tablo 4: Dijital Ortamlarda Mahremiyet İhlaline Yönelik Kaygılar

Kodlar	Cevap Sayısı	Katılımcılar
Görsel ve Kişisel Bilgilerin Kontrolsüz Yayılması	7	K1, K2, K3, K8, K10, K12, K13
Kötü Niyetli Kişiler ve Dijital İstismar Endişesi	6	K1, K3, K4, K8, K10, K13
Dijital İçeriklerin Kalıcılığı ve Gelecekteki Etkileri	5	K3, K5, K10, K12, K13
Dijital Ortamların Denetlenememesi	5	K2, K4, K8, K12, K13

Görsel ve Kişisel Bilgilerin Kontrolsüz Yayılması Kaygısı

Ebeveynlerin en sık dile getirdiği kaygılardan biri, çocuklara ait görsellerin paylaşıldıktan sonra kontrol edilememesi ve izinsiz biçimde yayılabilmesidir. Bazı ebeveynler (K1, K2, K3, K8, K10, K12, K13) dijital paylaşımların sınırlarının belirsizliğinin mahremiyet ihlali riskini artırdığını vurgulamaktadır. K12 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: "Paylaşılan bir görselin nerelere gideceğini,

kimlerin eline geçeceğini bilemezsiniz." Benzer şekilde K3, özellikle sosyal medyada yapılan paylaşımların geri dönüşü olmayan sonuçlar doğurabileceğine dikkat çekmektedir: "Bir kere paylaşıldı mı, artık kimin kaydettiğini ya da nerede kullandığını bilemiyorsunuz." Bu ifadeler, ebeveynlerin dijital ortamları kontrolsüz ve öngörülemez bir alan olarak algıladıklarını göstermektedir.

Kötü Niyetli Kişiler ve Dijital İstismar Endişesi

Katılımcı ebeveynlerin önemli bir kısmı (K1, K3, K4, K8, K10, K13), dijital ortamlarda çocukların kötü niyetli kişilerle karşılaşma ihtimalinden ciddi biçimde kaygı duyduklarını dile getirmiştir. Bu kaygı, özellikle yabancılarla iletişim, fotoğraf talebi ve kamera açma gibi durumlar üzerinden ifade edilmektedir. K8 bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır: "Tanımadıkları birinin fotoğraf istemesi ya da kamera açtırması çok tehlikeli olabilir." K4 ise dijital ortamların çocuklar için görünmeyen riskler barındırdığına vurgu yapmaktadır: "Çocuk her şeyin farkında olmuyor ama karşı tarafın niyeti çok farklı olabiliyor." Bu bulgu, ebeveynlerin dijital mahremiyet ihlalini yalnızca bir sınır ihlali değil, aynı zamanda çocuğun güvenliğini tehdit eden bir risk olarak gördüklerini ortaya koymaktadır.

Dijital İçeriklerin Kalıcılığı ve Gelecekteki Etkileri

Ebeveynlerin dile getirdiği bir diğer önemli kaygı, dijital ortamlarda paylaşılan içeriklerin kalıcı olması ve ilerleyen yıllarda çocukların karşısına olumsuz şekilde çıkabilme ihtimalidir. Ebeveynler (K3, K5, K10, K12, K13), çocukların bu kalıcılığı kavramakta zorlandıklarını, ancak sonuçlarının uzun vadeli olabileceğini ifade etmektedir. K13 bu durumu şu şekilde örneklendirmektedir: "İnternete yüklenen bir fotoğraf yıllar sonra bile karşına çıkabilir." K10 da benzer bir kaygıyı şu sözlerle dile getirmiştir: "Çocuk bugün masumca paylaşıyor ama yarın bundan utanabilir." Bu ifadeler, ebeveynlerin dijital mahremiyet ihlallerini geleceğe taşınan bir risk olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

Dijital Ortamların Denetlenememesi

Ebeveynlerin bir kısmı, dijital ortamların ebeveyn denetimine tam olarak açık olmamasını başlı başına bir risk unsuru olarak görmektedir. Bazı ebeveynler (K2, K4, K8, K12, K13), çocukların dijital dünyada karşılaştıkları içeriklerin her zaman kontrol edilemediğini ve bunun mahremiyet ihlallerini artırdığını belirtmişlerdir. K2 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: "Aile olarak ne kadar dikkat etsek de

dijital ortamı tamamen kontrol etmek mümkün değil." K8 de bu kaygıyı şu sözlerle desteklemektedir: "Evde anlatıyoruz ama dışarıda, internette neyle karşılaştıklarını her zaman bilemiyoruz." Bu bulgu, ebeveynlerin dijital dünyayı sınırları belirsiz ve sürekli gözetim gerektiren bir alan olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır.

Bu durum, ebeveynlerin dijital mahremiyet ihlalini yalnızca anlık bir güvenlik sorunu olarak değil, çocuğun kişisel sınırları, psikolojik güvenliği ve gelecekteki sosyal yaşamı üzerinde etkiler doğurabilecek çok boyutlu bir risk alanı olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. İçeriklerin kontrolsüz biçimde yayılması, kötü niyetli kişilere ulaşma ihtimali, dijital izlerin kalıcılığı ve dijital ortamların tam olarak denetlenememesi, ebeveyn kaygılarının temel eksenlerini oluşturmaktadır. Bu durum, çocukların dijital ortamlarda mahremiyet bilinci kazanmasında ebeveyn rehberliğinin ve koruyucu farkındalık çalışmalarının önemini ortaya koymaktadır.

Dinî Perspektiften Dijital Mahremiyet ve Ebeveynlik Pratikleri

Araştırma kapsamında ebeveynlere, çocuklarının dijital ortamlardaki mahremiyetini dinî değerler çerçevesinde nasıl anlamlandırdıkları ve bu anlayışın ebeveynlik pratiklerine nasıl yansıdığına ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Tablo 5: Dinî Perspektiften Dijital Mahremiyet ve Ebeveynlik Pratikleri

Kodlar	Cevap Sayısı	Katılımcılar
Dijital Kullanım Süresinin Sınırlandırılması	6	K2, K4, K7, K8, K9, K13
Uygulama ve İçerik Kısıtlamalarında Dinî Ölçütler	5	K1, K5, K6, K11, K12
Aile İçi Mahremiyet Eğitimi	7	K1, K3, K7, K8, K9, K10, K11
Ebeveynin Dinî Rol Model Oluşu	5	K5, K7, K10, K12, K13

Dijital Kullanım Süresinin Sınırlandırılması

Bazı ebeveynler (K2, K4, K7, K8, K9, K13), dijital araçların kontrolsüz kullanımının çocuğun manevi gelişimini zedeleyebileceğini düşünmektedir. Bu nedenle ekran süresi sınırlamaları pedagojik gerekçelere dayandırılmakta, dinî hassasiyetler çerçevesinde de temellendirilmektedir. K7 bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Yatmadan bir saat önce ekranlar kapalı. Çünkü çocuk huzursuz oluyor." Bu yaklaşımda, çocuğun zihinsel ve ahlaki dengesinin korunması, din eğitiminin temel hedefleriyle örtüşmektedir.

Uygulama ve İçerik Kısıtlamalarında Dinî Ölçütler

Bazı ebeveynler (K1, K5, K6, K11, K12), dijital platformlara yönelik uygulama ve içerik sınırlarını dinî ve ahlaki ölçütlere dayandırmaktadır. Özellikle denetimi güç olan ve uygunsuz görsel ya da söylemler içeren uygulamaların çocuklar için ciddi riskler barındırdığını düşünmekte, bu nedenle bazı platformlara tamamen erişim izni vermemektedirler. Bu yaklaşım, ebeveynlerin dijital içerik ve uygulamalara yönelik sınırlamalarını yalnızca güvenlik temelli bir tedbir olarak değil, çocuğun dinî, ahlaki ve davranışsal gelişimini korumaya dönük bilinçli bir ebeveynlik pratiği olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Dijital sınırlamalar, din eğitiminin uzantısı olarak görülen ahlaki korunma anlayışı içinde anlam kazanmaktadır. K5 bu durumu açık bir şekilde ifade etmektedir: "TikTok kesinlikle yasak. Çünkü çocuklara uygun olmayan çok fazla içerik var." K11 ise: "YouTube'da da kısıtlama var. Özellikle Shorts gibi şeylere izin vermiyoruz, çünkü ne çıkacağı belli olmuyor." K6 ise dijital içerik kısıtlamalarını doğrudan dinî ve ahlaki değerlerle ilişkilendirmekte ve önceliğin edep ve haya eğitimi olduğunu vurgulamaktadır: "Kur'an öğrenmek önemli ama bence önce ahlak ve edep geliyor. O yüzden çocuğun ne izlediğine çok dikkat ediyorum." Bu bulgular, ebeveynlerin dijital içerik ve uygulamalara yönelik sınırlamaları yalnızca bir güvenlik tedbiri olarak değil, dinî ve ahlaki değerleri korumaya yönelik bir ebeveynlik tutumu olarak gördüklerini göstermektedir. Özellikle denetimi zor platformlara getirilen kısıtlamalar, dijital sınırlamaların aile içindeki ahlaki korunma anlayışıyla birlikte şekillendiğine işaret etmektedir.

Aile İçi Mahremiyet Eğitimi

Ebeveynlerin bir bölümü (K1, K3, K7, K8, K9, K10, K11), dijital mahremiyet bilincinin aile içinde erken yaşlardan itibaren kazandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu ebeveynlere göre mahremiyet eğitimi, yalnızca dijital ortamlardaki riskleri anlatmakla sınırlı değildir; izin isteme, beden mahremiyetine dikkat etme ve ev içi alanın sınırlarını öğretme gibi gündelik uygulamalarla desteklenmektedir. Bu durumu K7 şu sözlerle ifade etmektedir: "Sosyal medyada bir şey paylaşmadan önce mutlaka izin alırlar." Benzer şekilde K11, ev içi uygulamaların dinî gerekçelerle temellendirildiğini vurgulamaktadır: "Duştan sonra hemen giyiniyor ya da havlusunu sarıp odasına geçiyor. Bizim için böyle görmek de doğru değil, günah olduğunu söylüyoruz." K3 ise Hollanda bağlamında mahremiyetin aile içinde bilinçli bir şekilde öğretildiğini ve bunun kültürel-dinî bir tercih olduğunu şu şekilde ifade etmektedir: "Hollandalılar

genelde akşamları perdeleri kapatmaz ama biz kapatırız. Çocuklar da soruyor, ben de 'Bizim kültürümüzde evin içi özel alandır' diyorum." Bu bulgu, aile içi mahremiyet eğitiminin ebeveynler tarafından erken yaşlardan itibaren verilen temel bir değer eğitimi olarak görüldüğünü göstermektedir. Özellikle izin isteme, beden mahremiyetine dikkat etme ve ev içi alanın sınırlarını öğretme gibi uygulamalar, mahremiyetin aile içinde gündelik hayatın parçası hâlinde aktarıldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, mahremiyet eğitiminin yalnızca sözlü uyarılarla değil, ev içi tutum ve pratiklerle de şekillendiğine işaret etmektedir.

Ebeveynin Dinî Rol Model Oluşu

Bazı ebeveynler (K5, K7, K10, K12, K13), dijital mahremiyetin korunmasında ebeveynlerin kural koymakla yetinmeyen, dinî tutum ve davranışlarıyla çocuklarına örnek olan bir rol model olmalarının belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. K5 bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Kendim yaptığım bir şeyi çocuğuma 'yapma' diyemem". K10 ise: "Eşimle konuşmadan çocuklarla ilgili paylaşım yapmayız. Uygun bulmazsak da sileriz." K7 bu görüşünü çocukların mahremiyet bilincini ebeveyn davranışlarını gözlemleyerek kazandığını vurgulamakta ve şu ifadeleri kullanmaktadır: "Biz evde neye izin veriyorsak, çocuklar da onu yapıyor. Bir şey yasaksa gerçekten yasak olduğunu görüyorlar.'' Bu bulgular, ebeveynlerin dijital mahremiyet eğitiminde yalnızca kural koyan kişiler değil, tutum ve davranışlarıyla çocuklarına örnek olan dinî rol modeller olarak da etkili olduklarını göstermektedir. Özellikle ebeveynin kendi davranışlarında gösterdiği tutarlılık, çocukların mahremiyet sınırlarını daha güçlü biçimde içselleştirmesine katkı sağlamaktadır. Bu durum, dijital mahremiyet bilincinin aile içinde büyük ölçüde gözlem ve örnek olma yoluyla şekillendiğine işaret etmektedir.

Hollanda Bağlamında Dijital Mahremiyet Eğitimi ve Dinî Rehberlik

Araştırma kapsamında ebeveynlere, dijital mahremiyetin çocuklara kazandırılmasında din eğitiminin rehberlik edici rolüne, Hollanda'da yaşamanın dijital ebeveynlik anlayışlarına etkisine ve aile–okul–cami iş birliğine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bu tema altında, ebeveynlerin dijital mahremiyet bilincinin yalnızca teknik tedbirlerle değil, dinî ve ahlaki değerler temelinde yürütülen bilinçli bir eğitim süreciyle güç kazanmasına dair değerlendirmeleri ele alınmıştır.

Tablo 6: Hollanda Bağlamında Dijital Mahremiyet Eğitimi ve Dinî Rehberlik

Kodlar	Cevap Sayısı	Katılımcılar
Dinî Temelli Mahremiyet Algısı ve Din Eğitiminin Rehberliği	6	K2, K4, K5, K7, K11, K12
Sorumluluk Bilinci	9	K1, K3, K5, K7, K8, K9, K11, K12, K13
Hollanda'da Mahremiyet Kültürü ve Hukuki Duyarlılık	9	K1, K2, K3, K5, K7, K8, K9, K11, K13
Dinî Kimliğin İnşasında Özgürlük ve Sorumluluk Dengesi	7	K3, K5, K7, K8, K9, K12, K13
Aile–Okul–Cami İş Birliği ve Dinî Rehberlik İhtiyacı	6	K4, K5, K7, K8, K12, K13

Dinî Temelli Mahremiyet Algısı ve Din Eğitiminin Rehberliği

Bazı ebeveynler, dijital mahremiyetin korunmasında din eğitiminin yönlendirici ve dengeleyici bir rehberlik işlevi üstlendiğini vurgulamaktadır. (K2, K4, K5, K7, K11, K12) kodlu ebeveynler, çocukların dijital ortamlarda karşılaştıkları risklerin teknik denetimle sınırlı bir yaklaşımla kontrol edilemeyeceğini düşünmektedir. Bu risklerin daha etkili biçimde yönetilebilmesi, dinî ve ahlaki değerler temelinde yürütülen bilinçli bir rehberlik sürecini gerektirmektedir. Bu çerçevede bazı ebeveynler (K2, K7, K11), din eğitimini yasaklayıcı bir yaklaşımın ötesinde, çocuğa davranışlarının gerekçesini kavratmayı amaçlayan bilinç kazandırıcı bir rehberlik süreci olarak değerlendirmektedir. Nitekim K7, mahremiyet konularının hem dinî boyutuyla hem de günlük yaşamdaki karşılığıyla ele alınmasının çocuklar üzerinde daha etkili olduğunu belirtmektedir. Benzer biçimde K2, dinî referansların sınır bilinci kazandırmadaki rolüne dikkat çekerek, yalnızca yasaklamanın yeterli olmadığını, davranışın neden doğru ya da yanlış olduğunun açıklanması gerektiğini ifade etmektedir. K11 ise din eğitiminin içsel bir denetim mekanizması oluşturduğunu vurgulayarak, bilinçli yetiştirilen çocukların dışsal kontrole gerek duymadan yanlışlara karşı durabildiğini dile getirmektedir. Bu bulgu, ebeveynlerin din eğitimini dijital mahremiyet konusunda yalnızca yasak koyan bir mekanizma olarak görmediklerini göstermektedir. Onlara göre din eğitimi, çocuğun doğru ve yanlış davranışı anlamlandırmasına, sınır bilinci geliştirmesine ve dış denetim olmadan da kendini koruyabilmesine katkı sağlayan bir rehberlik alanıdır.

Sorumluluk Bilinci

Bazı ebeveynler (K1, K3, K5, K7, K8, K9, K11, K12, K13), dijital mahremiyetin korunmasını ahlak, haya ve sorumluluk bilinciyle doğrudan ilişkilendirmektedir. Bu ebeveynlere göre çocukların dijital ortamlardaki davranışları yalnızca teknik sınırlamalarla değil, ahlaki duyarlılık ve sorumluluk farkındalığı kazandırılarak yönlendirilebilir. Bu bağlamda dijital mahremiyet, dinî ve ahlaki eğitimin bir uzantısı olarak görülmektedir. K1 bu yaklaşımı, "Bir şey herkes yapıyor diye doğru olmaz." sözleriyle ifade ederken, K7 mahremiyet bilincinin içsel bir sınır oluşturduğunu vurgulamaktadır. K12 ise sorumluluk bilincinin belirleyici rolüne dikkat çekerek, "Her şeyi kontrol edemezsiniz ama çocuğa sorumluluk duygusu verirseniz neyi yapmaması gerektiğini bilir." demektedir. Bazı ebeveynler (K3, K5, K8, K9, K11, K13), ahlak ve haya kavramlarını doğrudan dinî referanslarla ilişkilendirmektedir. K5 bu durumu, "Mahremiyet bizim dinimizde ahlak ve edep meselesidir. Dijitalde de bu değişmez." sözleriyle dile getirmektedir. Bu bulgu, ebeveynlerin dijital mahremiyeti yalnızca dışarıdan konulan kurallarla değil, çocuğun içselleştirdiği ahlak, haya ve sorumluluk bilinciyle birlikte değerlendirdiklerini göstermektedir. Ebeveynler için dijital ortamda doğru davranış geliştirmek, teknik denetim kadar değer temelli bir bilinç kazanımıyla da ilgilidir.

Hollanda'da Mahremiyet Kültürü ve Hukuki Duyarlılık

Ebeveynlerin önemli bir bölümü (K1, K2, K3, K5, K7, K8, K9, K11, K13), Hollanda'da hâkim olan mahremiyet kültürü ile hukuki duyarlılığı, dijital ebeveynlik anlayışlarını şekillendiren temel unsurlar arasında değerlendirmektedir. Bazı ebeveynler (K1, K10, K11), kişisel verilerin korunmasına yönelik yasal düzenlemeler ve toplumsal farkındalığın, çocukların dijital mahremiyetine ilişkin daha dikkatli davranılmasını teşvik ettiğini belirtmektedir. K10 bu durumu, "Burada birinin fotoğrafını çekmek ya da bir görüşmeyi kaydetmek için mutlaka izin almanız gerekiyor." sözleriyle ifade etmektedir. Benzer biçimde K1, okul ve kurumlarda ebeveyn onayının merkezi bir ilke olduğunu vurgulayarak, "Okullarda her yıl izin formu dolduruluyor ve çocuğun fotoğrafının nerede paylaşılacağı açıkça belirtiliyor." demektedir. K11 ise mahremiyet duyarlılığının gündelik ve profesyonel yaşamda da içselleştirildiğini, "İş yerinde bir belgenin fotoğrafı çekilirken kişisel bilgiler mutlaka kapatılıyor." sözleriyle dile getirmektedir.

Bazı ebeveynler, Hollanda'daki mahremiyet anlayışını Türkiye ile karşılaştırarak değerlendirmektedir. K3 bu farkı şu şekilde ifade etmektedir:

> Buradaki insanların genel olarak birbirlerine karşı daha çekingen ve saygılılar. Özellikle bireysel haklar ve özel alan konusunda farkındalık daha fazla. Ama aynı zamanda bazı konularda da rahatlar. Mahremiyet açısından bakınca, Türkler burada daha dikkatli davranıyor. Giyim-kuşam konusunda bile fark var. Mesela Türkiye'ye gittiğimde insanların çok daha rahat giyindiğini görüyorum. Buradaki Türkler ise, Hollanda'da yaşamalarına rağmen, mahremiyet konusunda daha ölçülü. Ben çocuklarıma da hep bu farkı anlatıyorum. Bizim kültürümüzde ve dinimizde mahremiyetin bir sınırı vardır, diyorum.

Bu bulgu, Hollanda'daki hukuki ve toplumsal mahremiyet duyarlılığının ebeveynlerin dijital mahremiyet algısını etkilediğini göstermektedir. Ebeveynler, yaşadıkları ülkenin kişisel veri ve izin konusundaki hassasiyetini dikkate almakta, bunu kendi dinî ve kültürel mahremiyet anlayışlarıyla birlikte yorumlamaktadır.

Dinî Kimliğin İnşasında Özgürlük ve Sorumluluk Dengesi

Ebeveynlerin dijital mahremiyete ilişkin değerlendirmelerinde öne çıkan hususlardan biri, dijital özgürlük ile sorumluluk arasındaki dengenin dinî kimlik ve değerler çerçevesinde anlamlandırılmasıdır. Bazı ebeveynler (K3, K5, K7, K8, K9, K12, K13), çocuklara tanınan dijital özgürlüklerin sınırsız bir serbestlik olarak görülmemesi gerektiğini ve her özgürlüğün beraberinde ahlaki ve dinî bir sorumluluk bilinci taşıdığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda dijital mahremiyet, bireysel tercihlerin ötesinde, başkalarının haklarını gözetmeyi zorunlu kılan etik bir alan olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşımı açık biçimde dile getiren ebeveynlerden K5, özgürlük kavramının yanlış yorumlanmasına dikkat çekerek, "Özgürlük demek her şeyi yapmak demek değil. Başkasının mahremiyetine saygı göstermek de özgür olmanın bir parçası." ifadelerini kullanmaktadır. Bu ifade, ebeveynlerin dijital dünyada özgürlüğü yalnızca bireysel sınırlar üzerinden değil, başkalarının mahremiyetine saygı sorumluluğuyla birlikte değerlendirdiklerini göstermektedir. Benzer biçimde K7 de özgürlük-sorumluluk dengesini doğrudan dinî kimlik üzerinden temellendirmekte ve çocuklara yönelik rehberliğin yasaklayıcı değil, bilinç kazandırıcı bir anlayışla yürütülmesi gerektiğini vurgulamaktadır: "Biz çocuklarımıza her şeyi yasaklayarak değil, neden yasak olduğunu anlatarak yaklaşıyoruz. Dinimizde de sınırlar var ve bu sınırlar insanı korumak için."

K13 ise dijital özgürlüğün kontrolsüz biçimde verilmesinin uzun vadeli riskler doğurabileceğine dikkat çekerek şu değerlendirmede bulunmaktadır:

> Özgürlük sorumluluk getirir. Sorumluluk olmadan verilen özgürlük, kontrolsüz bir çöküşe dönüşebilir. Türkiye'de sosyal medya kullanımının bu kadar kontrolsüz olması bana göre dijital bir deprem niteliğinde ve bir beka meselesi haline gelmiş durumda. Öncelikle Millî Eğitimin bilinçli, yaşa uygun, sistematik bir program hazırlaması gerekiyor. Çocuklar erken yaşlardan itibaren dijital mahremiyet, güvenlik ve sosyal medya kullanımı konusunda eğitilmeli.

Bu görüş, dijital özgürlüğün sorumluluk bilinciyle dengelenmediğinde, mahremiyet ihlallerinin zamana yayılan ve geri döndürülemez sonuçlar doğurabileceğine yönelik ebeveyn farkındalığını yansıtmaktadır. Bazı ebeveynler (K3, K5), özgürlük-sorumluluk dengesini yaşadıkları ülke bağlamında karşılaştırmalı olarak da ele almaktadır. K3, Hollanda ve Türkiye arasındaki algı farkını şu şekilde ifade etmektedir: "Hollanda'da özgürlük var ama sınır da var. Türkiye'de ise bazen özgürlük, her şeyin serbest olması gibi algılanıyor." Bu bulgu, bazı ebeveynlerin dijital mahremiyeti yaşadıkları ülkenin özgürlük anlayışıyla birlikte değerlendirdiklerini göstermektedir. Ebeveynler için özgürlük, sınırsız serbestlik değil; kişisel sınırları ve başkalarının mahremiyetini gözeten sorumlu bir tutumdur.

Aile–Okul–Cami İş Birliği ve Dinî Rehberlik İhtiyacı

Bazı ebeveynler (K4, K5, K7, K8, K12, K13), dijital mahremiyetin korunmasını aile içi bireysel çabalarla sınırlı görmemekte; okul ve cami gibi kurumsal yapılar tarafından da desteklenmesi gereken çok boyutlu bir rehberlik alanı olarak değerlendirmektedir. Özellikle çocukların erken yaşlardan itibaren dijital ortamlara yoğun biçimde maruz kaldığı günümüzde, dinî rehberliğin kurumsal düzeyde güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. K4'ün okul temelli mahremiyet eğitiminin ardından çocuğunun kendini daha rahat ifade etmeye başladığını belirtmesi, bu eğitimin yalnızca bilgi aktarmakla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda güvenli bir iletişim zemini oluşturduğunu göstermektedir.

Benzer biçimde K7, ailelerin her zaman yeterli rehberlik sunamayabileceğini vurgulayarak okul ve cami desteğinin önemine dikkat çekmektedir. Bu durum, ebeveynlerin dijital mahremiyeti bireysel bir sorumluluktan çok, kurumsal iş birliği gerektiren bir süreç olarak algıladıklarını göstermektedir. K5'in mahremiyeti güvenliğin ötesinde ahlak ve din eğitimiyle ilişkilendirmesi ve K8'in camilerde dijital mahremiyet konulu seminerler önerisi, bu sürecin dinî ve ahlaki bir çerçevede ele alındığını ortaya koymaktadır. K13'ün değerlendirmeleri de aile–okul–cami iş birliğinin zorunlu bir ihtiyaç olarak görüldüğünü yansıtmaktadır. Bu bulgu, ebeveynlerin dijital mahremiyet eğitimini yalnızca ailenin

kendi içinde çözülebilecek bir mesele olarak görmediklerini ortaya koymaktadır. Ebeveynler, okul ve cami desteğiyle çocuklarda mahremiyet bilincinin daha tutarlı ve kalıcı biçimde gelişebileceğini düşünmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, Hollanda'da yaşayan Türk kökenli Müslüman ebeveynlerin çocuklarının dijital mahremiyetine ilişkin algılarını, kaygılarını ve ebeveynlik pratiklerini incelemektedir. Elde edilen bulgular, dijital mahremiyetin ebeveynler tarafından yalnızca teknik bir güvenlik sorunu olarak değil, dinî, ahlaki ve eğitsel sorumlulukları da içeren çok boyutlu bir ebeveynlik alanı olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bu çerçevede ebeveynlerin çocuklarına ilişkin dijital mahremiyet algısının bilinçli, temkinli ve çok yönlü bir yapıda şekillendiği; konunun ebeveyn izni, güvenlik kaygısı, sorumluluk bilinci ve dinî-ahlaki hassasiyetlerle birlikte ele alındığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu, dijital denetimin çocukları zararlı içeriklerden koruma işlevini kabul eden, ancak bu sürecin çocuğun mahremiyetini ve özerkliğini gözeten etik sınırlar içinde yürütülmesi gerektiğini vurgulayan literatürle de uyumludur (Maral, 2025).

Araştırmada ebeveynlerin çocuklara ait görsel paylaşımlarda ebeveyn iznini temel bir ilke olarak benimsedikleri görülmektedir. Dijital içeriklerin kalıcı ve kontrol dışı biçimde yayılabilme ihtimali, ebeveynleri paylaşım konusunda temkinli davranmaya yöneltmektedir. Özellikle okul ve kurumsal paylaşımlarda ebeveyn onayına önem verilmesi, dijital mahremiyetin ebeveynler tarafından bireysel bir tercih olarak görülmediğini ve hukuki ile etik sorumluluk alanı içinde değerlendirildiğini göstermektedir. Bu bulgu, dijital ortamlarda güvenlik ile mahremiyet arasında kurulacak dengenin çocuğun üstün yararı ilkesi temelinde ele alınması gerektiğini vurgulayan yaklaşımlarla örtüşmektedir (Konuk Sommer, 2024).

Ebeveynlerin görsel paylaşımlara yönelik temkinli tutumlarının temelinde güvenlik ve kötüye kullanım kaygılarının olduğu gözlemlenmektedir. Dijital içeriklerin kalıcı niteliği ve paylaşımların kimler tarafından, hangi amaçlarla kullanılabileceğinin öngörülememesi, ebeveynlerin dijital risk farkındalığını artırmaktadır. Nitekim problemli sosyal medya kullanımının çevrimiçi mahremiyet ihlali ve dijital risk algısını yükselttiği, buna karşılık mahremiyet kaygısının bireyleri daha temkinli ve kontrollü dijital davranışlara yönlendirdiği görülmektedir (Bayzan, 2025).

Literatürde ebeveynlerin çocuklara ait paylaşımları çoğunlukla iyi niyetle yaptıkları belirtilmekte, ancak bu paylaşımların farkında olunmadan çocukların

mahremiyet haklarını zedeleyebildiği ve uzun vadede ciddi dijital riskler oluşturabildiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda çocuklara ait içeriklerin ebeveynler tarafından paylaşılmasını ifade eden *sharenting* (paylaşımcı ebeveynlik) pratiği çocuk mahremiyetini zedeleyen ve istismar riskini artıran önemli bir dijital tehdit alanı olarak değerlendirilmektedir (Gökçe Saygılı ve Üstüner Top, 2025). Benzer biçimde, hukuk temelli çalışmalar da ebeveynin paylaşım özgürlüğü ile çocuğun mahremiyet hakkı arasında daha çocuk merkezli bir denge kurulması gerektiğini göstermektedir (Äikäs, 2025). Girgin'in (2025) çalışmasında da ebeveynler, çocuklara ait fotoğraf ve kişisel bilgilerin sosyal medyada paylaşılmasını güvenlik açısından sakıncalı bulmaktadır. Buna göre söz konusu paylaşımlar, çocukların mahremiyetini zayıflatmakta ve ilerleyen yıllarda onların özgürlük alanını sınırlayabilecek sonuçlar doğurabilmektedir.

Araştırma bulguları, ebeveynlerin dijital ortamları çocuklar açısından denetlenmesi zor, paylaşılan içeriklerin ve kişisel verilerin uzun süre dolaşımda kalabildiği, bu nedenle de çok boyutlu riskler taşıyan bir alan olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Kaygılar içeriklerin kontrol edilemezliği, kişisel verilerin kötüye kullanılma ihtimali, yabancılarla temas ve çocukların risk farkındalığının sınırlılığı etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu durum dijital mahremiyetin ebeveynler açısından yalnızca bir güvenlik meselesi değil çocuğun ahlaki gelişimi, mahremiyet bilinci ve dinî sorumluluk anlayışıyla bütünleşen değer temelli bir sorumluluk alanı olarak kavramsallaştırıldığını ortaya koymaktadır. Öte yandan teknoloji ve sosyal medya kullanımının çocukların karakter gelişimi ve psikososyal yapısı üzerinde çeşitli riskler barındırdığı da belirtilmektedir (Yılmaz ve Gürbüz Yiğit, 2024). Sosyal medyanın bilinçsiz ve denetimsiz kullanımının, bireyler üzerinde psikolojik ve biyolojik düzeylerde çeşitli olumsuz sonuçlar doğurabileceği; bu nedenle söz konusu kullanımın yalnızca bireysel bir tercih meselesi olarak değil, aynı zamanda toplumsal boyutları bulunan bir olgu olarak ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Meydan vd., 2019).

Çalışmaya katılan ebeveynlerin en önemli kaygılarından biri, dijital içeriklerin kalıcı nitelik taşıması ve kısa sürede denetim dışına çıkabilmesidir. Fotoğraf, video ve kişisel bilgilerin geri döndürülemez biçimde yayılması, sosyal medya ile çevrim içi iletişim araçlarını yabancılarla temas, istismar ve veri kötüye kullanımı bakımından ciddi bir risk alanına dönüştürmektedir. Öte yandan, Filipinler'deki Northeastern College'da öğrenim gören üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada da izinsiz erişim ve kişisel bilgilerin izinsiz paylaşılması ihtimalinin mahremiyet kaygısını artırdığı görülmektedir (Caillan, 2026).

Araştırmada ebeveynlerin dijital mahremiyet ihlallerine yönelik kaygılarını "emanet" anlayışı çerçevesinde dinî bir sorumluluk olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Çocuğun yeterince korunamaması ebeveynler açısından ebeveynlikte bir eksiklik olarak görülmekte ve ahlaki ile dinî bir yükümlülüğün ihlali şeklinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Ferah'ın bulgularıyla uyumlu biçimde dijital risk farkındalığının dinî hassasiyetlerle sınırlı olmadığı, ebeveynlerin bilişsel farkındalığı ve risk algısıyla birlikte şekillendiği ortaya konulmuştur (Ferah, 2023).

Çalışmada ebeveyn kaygılarının koruyucu bir işleve sahip olduğu da öne çıkan önemli bir bulgudur. Tatlıoğlu ve Gülcan'ın (2025) lise öğrencileriyle gerçekleştirdiği nitel analiz bulguları, dijital mahremiyet kaygısının bireylerde koruyucu davranışları tetiklediğini ortaya koymaktadır. Benzer biçimde bu araştırmada da ebeveynlerin dile getirdiği kaygıların pasif bir endişe hâlinde kalmadığı ve dijital mahremiyeti korumaya yönelik bilinçli ebeveynlik pratiklerine dönüştüğü görülmektedir. Dolayısıyla dijital platformların mahremiyet algısını dönüştürücü etkisi, ebeveyn kaygılarının arka planını güçlendiren bir diğer unsur olarak değerlendirilebilir.

Araştırma bulguları dijital mahremiyet algısının ebeveynler tarafından büyük ölçüde dinî değerler çerçevesinde anlamlandırıldığını göstermektedir. Çocuğun bedeni, özel alanı ve dijital temsilleri emanet, edep ve haya gibi kavramlarla ilişkilendirilmekte ve kontrolsüz paylaşımlar dinî ile ahlaki bir sorumluluğun ihlali olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte literatürde, dinî tutumun bireyin kendi mahremiyet bilincini artırmasına karşın başkalarının mahremiyetini korumaya yönelik davranışları her zaman doğrudan güçlendirmediğine işaret eden bulgular da yer almaktadır (Gökmen vd., 2025). Bu durum, ebeveynlerin çocuklara yönelik mahremiyet hassasiyetlerini soyut dinî tutumlardan ziyade, somut ebeveynlik sorumluluğu ve koruyucu pratikler üzerinden yapılandırdıklarını göstermektedir.

Bu araştırma, ebeveynlerin dijital mahremiyeti teknik önlemlerle sınırlı bir güvenlik alanı olarak değil, dinî, ahlaki ve eğitsel sorumluluk çerçevesinde değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır. Ebeveynler dijital mahremiyeti aile içi mahremiyet eğitiminin doğal bir uzantısı olarak görmekte ve sınır koyma, içerik kısıtlama ile rol model olma gibi uygulamaların günlük yaşam pratikleriyle desteklenmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bu yaklaşım dijital ebeveynlik uygulamalarının haya, edep ve emanet anlayışı temelinde şekillendiğini göstermektedir. Bu bulgu mahremiyet eğitiminin aile içinde temellendiğini ortaya koyan çalışmalarla da uyumludur. Demirden'e (2025) göre mahremiyet eğitiminin te-

melleri ailede atılmakta; ebeveynlerin bu süreçteki en önemli işlevi, çocuklarına doğru ve tutarlı bir model sunmalarıdır. Ayrıca bireylerin mahremiyet algısının büyük ölçüde önceki deneyimlerine bağlı olarak şekillendiği ifade edilmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ebeveynlerin çocukların dijital ortamlardaki davranışlarını yalnızca kontrol etmeye yönelik değil, buna mukabil bilinç kazandırmaya ve özdenetim geliştirmeye odaklanan bir yaklaşım benimsediklerini göstermektedir. Nitekim Göçmen'e (2024) göre çocukların dijital araçlarla ilişkisi, yasaklayıcı uygulamalardan ziyade rehberlik ve özdenetim kazandırma yoluyla düzenlenmelidir. Bu yaklaşım, araştırmada ebeveynlerin sınır koyma ve rol model olma temelli uygulamalarıyla doğrudan örtüşmektedir. Benzer biçimde, okul öncesi çocuğu olan ebeveynlerle yapılan bir çalışmada da çocukları dijital risklerden korumaya yönelik rehberlik ve yönlendirmenin ebeveyn-çocuk ilişkisini olumlu etkilediği görülmektedir (Bayar vd., 2026).

Hollanda'da yaşayan Türk kökenli Müslüman ebeveynlerin dijital mahremiyet eğitimini yalnızca teknik bir bilinçlendirme süreci olarak değil, dinî rehberlik, ahlaki değer aktarımı ve kültürel kimlik inşasıyla ilişkili bütüncül bir eğitim alanı olarak ele aldıkları görülmektedir. Bu yaklaşım, din ve değerler eğitiminin bireyin iç dünyasını güçlendiren ve sosyal yaşamda yön bulmasına katkı sunan yapısıyla örtüşmektedir. Nitekim din, bireyin varoluşsal sorularına cevap arayışında anlamlandırıcı bir çerçeve sunarken, değerler eğitimi de toplumsal yaşamı düzenleyen norm ve ilkeler aracılığıyla bireyin dengeli bir duruş geliştirmesine katkı sağlamaktadır (Tandoğan ve Aşlamacı, 2025).

Katılımcı ebeveynler, dijital mahremiyet eğitiminde günah, helal–haram, edep, haya ve emanet gibi dinî kavramların rehber işlevi gördüğünü vurgulamakta ve bu eğitimi yaşa uygun, kademeli bir rehberlik süreci olarak değerlendirmektedir. Bu yaklaşım, mahremiyeti Kur'ân'ın evrensel ilkeleri doğrultusunda bir hak ve ahlaki sorumluluk alanı olarak ele alan çalışmalarla örtüşmektedir (Erdinçli, 2025; Şen, 2023). Dijital çağda mahremiyet ihlallerinin artması karşısında ebeveynlerin erken yaşta bilinç kazandırmaya yönelik vurguları din eğitiminin koruyucu ve düzenleyici rolünü görünür kılmaktadır. Nitekim Hollanda gibi çoğulcu bir toplumda farklı inanç ve dinî pratiklerle karşılaşmanın çocukların dinî kimlik gelişiminde önemli bir farkındalık oluşturduğu ve uygun rehberlikle desteklendiğinde olumlu tutum geliştirme potansiyeli taşıdığı belirtilmektedir (Gürbüz Yiğit ve Yılmaz, 2025).

Hollanda bağlamında kişisel verilerin korunmasına yönelik hukuki duyarlılığın yüksek olması, ebeveynlerin paylaşımlar konusunda daha temkinli davranmaları-

nı teşvik etmektedir. Bu çalışmada ebeveynler hukuki düzenlemelerin tek başına yeterli olmadığını ve dijital mahremiyet bilincinin aile içinde aktarılan dinî ile ahlaki değerler temelinde anlam kazandığını vurgulamaktadır. Bu durum, dijitalleşmeyle birlikte mahremiyetin sabit kurallardan ziyade denge ve sınır arayışı üzerinden sürekli yeniden üretilen dinamik bir sosyal alan hâline geldiğini ortaya koyan yaklaşımlarla uyumludur (Gürbüz Tepeler ve Macit, 2025). Bu bulgular, *sharenting* (paylaşımcı ebeveynlik) pratiğinin çocuk mahremiyetini ve gelecekteki özerklik alanlarını tehdit ettiğini ortaya koyan literatürle örtüşmektedir.

Hollanda'da bireysel özgürlüğün güçlü biçimde vurgulanması, ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumlarını doğrudan etkilemekte; bu durum, dinî değerlerin özgürlük ile sorumluluk arasındaki dengeyi kuran ahlaki bir çerçeve olarak yeniden yorumlanmasına yol açmaktadır. Dijital görünürlük ve gözetimin artması, özellikle dindar bireylerde kimlik ve inanç inşasını daha kırılgan hâle getirmekte ve ebeveyn rehberliğine duyulan ihtiyacı artırmaktadır (Sacer, 2024). Hollanda'da çekirdek aile yapısının yaygınlığı ve dijitalleşmenin aile içi iletişimi dönüştürücü etkisi ise ebeveynlerin yasaklayıcı tutumlar yerine iletişim ve rehberlik temelli yaklaşımlar geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır (Yerden, 2022). Nitekim Sevinç'e (2020) göre Hollanda'da yaşayan Türk aileler dinî ve kültürel değerlerini koruma konusunda güçlü bir istek taşımakta; ancak bu değerlerin sonraki nesillere aktarımında çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadır. Türk-İslam kültürü ile Hollanda toplumunun bazı ailevi ve toplumsal konulardaki farklı yaklaşımları, ebeveynlerin çocuk yetiştirme sürecinde kültürel denge kurma sorumluluğunu daha da belirgin hâle getirmektedir.

Ebeveynler dijital mahremiyetin korunmasını aile içi çabalarla sınırlı görmemekte, okul ve cami gibi eğitim ve dinî kurumların bu süreçte rehberlik edici bir rol üstlenmesini gerekli görmektedir. Bu durum dijital mahremiyetin ebeveynler tarafından bireysel bir ebeveynlik pratiğinden ziyade kolektif bir sorumluluk alanı olarak algılandığını göstermektedir. Benzer biçimde Öden Akman vd. (2021) sosyal medya paylaşımlarında otokontrolün ve ebeveyn sorumluluğunun çocukların mahremiyetini korumada belirleyici olduğunu, bu sürecin farkındalık ve çocuğun üstün yararını gözeten düzenlemelerle desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda camiler de yalnızca ibadet mekânı olmanın ötesinde din eğitiminin farklı yaş gruplarına ulaştırıldığı önemli kurumsal alanlar olarak işlev görmektedir. Nitekim Hollanda'daki Türk camilerinde çocuklara, gençlere ve yetişkinlere yönelik din eğitimi kurslarının yanı sıra vaaz ve hutbeler de dinî bilginin aktarımında önemli bir yer tutmaktadır (Genç, 2011).

Köseoğlu'nun (2023) TikTok üzerine gerçekleştirdiği çalışmada bireylerin görünürlük, onaylanma ve kazanç motivasyonlarıyla özel yaşamlarını gönüllü biçimde kamusallaştırdıkları ve mahremiyet sınırlarının büyük ölçüde aşındığı ortaya konulmuştur. Çakmak (2025), sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte mahremiyetin nerede başlayıp nerede bittiğinin belirsizleştiğini, bireylerin fiziksel mekânda korunaklı ve özel bir hayat sürdüklerini düşünürken dijital ortamda gündelik yaşamlarını kendi rızalarıyla kamusallaştırdıklarını belirtmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuklarını dijital ortamlardan korumaya yönelik kaygıları bireysel risklerle sınırlı kalmamakta, dijital kültürün mahremiyeti aşındıran yapısal özelliklerine de yönelmektedir.

Bu kültürel gerilim ve değer aktarımında yaşanan kırılganlık, dijital çağın sunduğu yeni imkân ve risklerle birlikte daha da görünür ve belirgin bir durum almaktadır. Bu bağlamda dijital çağın çocukları fiziksel, duygusal ve ahlaki düzeyde yalnızlaşma riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Aile bağlarının zayıflaması ve dinî değer aktarımının kesintiye uğraması, çocukların dijital kimlikler arasında yönünü kaybeden bireylere dönüşmesine yol açabilmektedir (Demirkol, 2025). Bu nedenle aile kurumunun yeniden güçlendirilmesi ve çocukların dijital medya karşısında rehbersiz bırakılmaması, toplumsal bütünlüğün korunması ve bireysel manevi gelişimin sürdürülebilmesi açısından kritik bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

Araştırma bulguları, dijital mahremiyet eğitiminin yalnızca aile içinde yürütülmesinin yeterli görülmediğini ortaya koymaktadır. Katılımcı ebeveynler, çocukların dijital ortamlarda karşılaştıkları riskler nedeniyle bu eğitimin aile, okul ve cami iş birliğiyle daha düzenli ve sürekli biçimde desteklenmesi gerektiğini düşünmektedir. Başçoban ve Cevherli'nin (2025) bulguları, öğretmenlerin mahremiyet eğitimini yürütürken bireysel, ailesel ve kültürel kaynaklı çeşitli engellerle karşılaştıklarını göstermektedir. Bir araştırmada da çevrim içi mahremiyet hakkının korunmasının yalnızca bireysel farkındalıkla sağlanamadığı, platform yapıları ve mevcut düzenlemelerin sınırlılıkları nedeniyle okul temelli dijital vatandaşlık programlarına ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır (Sarikakis vd., 2026).

Ailelerin bilinç düzeylerindeki farklılıklar ve dijital medya içeriklerinin yönlendirici etkisi, mahremiyet eğitiminin tutarlı ve sürdürülebilir biçimde uygulanmasını güçleştirmektedir. Bu çerçevede okulların yalnızca akademik başarıyı artıran kurumlar olarak görülmemesi gerekmektedir. Bu nedenle değer merkezli bir okul kültürü inşa eden yapılar olarak konumlanması gerekmektedir. Ortak perspektif geliştirme, katılımcı karar süreçleri, açık iletişim, mesleki gelişim, iş birliği, güven ortamı ve aidiyet duygusunu güçlendiren uygulamaların kurumsal düzeyde hayata geçirilmesi, mahremiyet eğitiminin sürdürülebilirliğini destekleyecektir (Zengin ve Çelik, 2019).

Karaağaç'a (2025) göre dijital çocuk hakları alanındaki politikalar ağırlıklı olarak koruma yaklaşımına dayanmaktadır. Bu da ebeveynlerin neden aile temelli ve değer odaklı bir rehberliği merkeze aldıklarını anlaşılır kılmaktadır. Nitekim Başar Altınel (2024) ailelerin çocuklara mahremiyet konusunda yeterli rehberlik sunmakta zorlandığını ve liberal dünya görüşünün güçlenmesiyle birlikte mahremiyet hassasiyetinin belirgin biçimde azaldığını ortaya koymaktadır. Bulgular, mahremiyet algısının aile yapısından ziyade, ailelerin ve bireylerin benimsedikleri değerler ve dünya görüşleriyle daha yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca dinî değerlere duyarlılığı yüksek bireylerin ebeveyn rehberliğine daha uzlaştırıcı tepkiler verdiğini ortaya koyan bulgular, dijital mahremiyet eğitiminin çatışmacı bir yaklaşım yerine rehberlik ve bilinç kazandırma temelli bir anlayışla yürütüldüğünü desteklemektedir (Yalvaç Arıcı vd., 2025).

Katılımcı ifadelerine dayalı olarak elde edilen bulguların ortaya koyduğu temel sonuç, Hollanda'da yaşayan Türk kökenli Müslüman ebeveynlerin dijital mahremiyeti teknik güvenlik önlemleriyle sınırlı görmeyip dinî, ahlaki ve eğitsel boyutları bulunan çok katmanlı bir ebeveynlik sorumluluğu olarak anlamlandırdıklarıdır. Ebeveynlerin çocukların dijital ortamlarda korunmasına ilişkin kaygılarında, görsel paylaşımlara yönelik temkinli tutumlarında, mahremiyet eğitimine dair yaklaşımlarında ve dinî rehberlik vurgularında belirgin bir ortaklaşma olduğu görülmektedir. Bununla birlikte dijital medyanın kullanım biçimi, özgürlük ve sorumluluk arasındaki dengenin kurulması, Hollanda bağlamının etkisi ve kurumsal desteğin gerekliliği gibi hususlarda katılımcılar arasında vurgu ve öncelik farklılıkları da dikkat çekmektedir. Bu durum, ebeveynlerin dijital mahremiyet konusunda ortak bir hassasiyet zemini taşıdıklarını; ancak söz konusu hassasiyetin aile yapısı, kişisel tecrübe, dinî yorum ve içinde yaşanılan toplumsal bağlamın etkisiyle farklı biçimlerde anlam kazandığını göstermektedir.

Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı olarak şu öneriler geliştirilebilir:

- Dijital mahremiyet eğitimi, teknik güvenlik boyutunun ötesine geçerek dinî ve ahlaki değerlerle bütüncül biçimde ele alınmalıdır.
- Ailelere yönelik dijital ebeveynlik programları, okul ve cami iş birliğiyle yapılandırılmalıdır.
- Çocuklara dijital mahremiyet bilinci, yaşa uygun ve kademeli bir rehberlik anlayışıyla erken yaşlardan itibaren kazandırılmalıdır.
- Gelecek araştırmalarda farklı Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslüman ailelerin dijital mahremiyet algıları karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

Extended Abstract

Introduction

Although digital media may now seem commonplace, it has taken on a pivotal role in family life and has become one of the key factors influencing parenting practices. This situation points to a structural shift that is transforming approaches to child-rearing not only at a technical level but also in terms of values and boundaries (Haberli, 2023). In today's digital environment, the protection of children's personal data has become an increasingly pressing concern; this is particularly evident in settings where children spend a significant amount of time, such as the home, school and leisure environments (Milkaitė & Mačėnaitė, 2026).

Privacy is a concept that refers to the boundaries and distance between an individual and others, whilst also denoting the distinction between the private and public spheres (Güran Yiğitbaşı and Çelik, 2023). This concept is also viewed as a dynamic process of boundary control through which an individual regulates access to the self in relation to others (Altman, 1976). In this respect, privacy signifies an individual's awareness of their own private sphere and their control over it (Yalvaç Arıcı, 2021). In the digital context, however, threats to privacy may stem not only from external interventions but also from individuals voluntarily sharing their personal information (Woo, 2006).

Current data clearly highlights the significant role digital environments play in children's lives. According to the 2025 Digital Report, 67.9% of the world's population uses the internet, whilst 66% are social media users (Digital Report, 2025). Children growing up in this environment of intense digital interaction are described as 'digital natives'; this significantly influences children's cognitive characteristics, learning styles and communication habits (Prensky, 2001; Gözün Kahraman et al., 2025). The family environment, meanwhile, is the primary setting where a child's physical, emotional and digital privacy spheres are protected and shaped (Rode, 2009).

For this reason, it is insufficient to address privacy education solely in terms of face-to-face interactions and everyday practices. An approach grounded in religious education may contribute to a more enduring understanding of privacy (Yalvaç Arıcı, 2023). In addition, instilling an awareness of digital privacy in children from an early age is of vital importance today (Altıntaş, 2024).

The aim and significance of the research

The central research question of this study concerns how the perceptions, privacy-related concerns, and parenting practices of Muslim parents of Turkish origin living in the Netherlands are shaped in relation to their children's digital privacy. Accordingly, the aim of this study is to examine how parents interpret digital privacy within a multicultural context, specifically in terms of the values, religious and moral references, and guidance approaches that underpin their understanding.

Method

This study was conducted using a phenomenological design within a qualitative research framework to examine the perceptions, concerns and guidance practices of Muslim parents of Turkish origin living in the Netherlands regarding their children's digital privacy. The study group consisted of 13 parents selected using criterion and maximum variation sampling. Data were collected face-to-face in Gorinchem, the Netherlands, between May and June 2025, using a semi-structured interview form developed by the researcher and finalised following expert consultation and a pilot study. The interviews were analysed using thematic analysis; data were coded to identify themes, and participants' statements were supported by direct quotations. To enhance the study's credibility, methods such as expert consultation, pilot interviews, and direct quotations were utilised. Ethical committee approval was obtained, and participant identities were coded to ensure confidentiality.

Findings

The findings of the thematic analysis have been grouped under five main themes: parents' digital media usage profiles; their perceptions of digital privacy and assessments of visual content sharing; their concerns regarding privacy breaches in digital environments; parenting practices aimed at safeguarding digital privacy; and the need for religious guidance within the Dutch context. The findings indicate that parents prefer to use digital media in a limited, controlled and mindful manner rather than rejecting it entirely. Whilst parents view the monitoring of digital content as a challenging and risky area, they also acknowledge that digital media can be beneficial when used purposefully and in moderation.

The study found that parents regard parental consent as a fundamental principle when sharing photographs and videos of their children. The sharing of a child's

visual and personal information is viewed not merely as an individual choice, but as a matter of legal, ethical and religious responsibility. Parents identified the permanence of digital sharing, its uncontrolled dissemination, the potential for misuse, contact with strangers, and the inability to fully monitor digital environments as the primary areas of risk. These concerns highlight that, from the parents' perspective, digital privacy is not merely a technical security issue, but a multifaceted matter concerning the child's future, personal space and psychological well-being.

The findings also indicate that, in parents' practices regarding the protection of digital privacy, measures such as screen time limits, content and app restrictions, family privacy education, and setting a good example are prominent. These practices are particularly linked to religious and moral values; modesty, decency, trustworthiness and a sense of responsibility feature among the fundamental principles of digital parenting. In the Dutch context, it has been observed that legal awareness regarding the protection of personal data influences parental attitudes; however, parents interpret digital privacy education not merely within a legal framework, but in conjunction with religious guidance and the transmission of cultural values. Consequently, parents consider collaboration between the family, school and mosque to be essential for fostering digital privacy awareness.

Conclusion, Discussion and Suggestions

Research findings indicate that Muslim parents of Turkish origin living in the Netherlands view digital privacy not merely as a technical security issue, but as a multifaceted aspect of parenting that encompasses religious, moral and educational responsibilities. Parents' adoption of parental consent as a fundamental principle regarding the sharing of visual content involving their children, their cautious approach due to the permanence of digital content and the potential for uncontrolled dissemination, and their emphasis on the need for digital monitoring to be conducted with due regard for the child's best interests and privacy are consistent with the literature (Maral, 2025; Konuk Sommer, 2024). Furthermore, findings suggesting that the practice of sharenting may infringe upon children's privacy and affect their future autonomy also support the results of the present study (Gökçe Saygılı & Üstüner Top, 2025; Äikäs, 2025).

Another key finding of the study is that parents largely interpret digital privacy within the framework of religious and moral values. Concepts such as trust, propriety, modesty and a sense of responsibility emerge as the fundamental references guiding parents' digital parenting practices. This aligns with studies

demonstrating that privacy education is rooted within the family and that the parent's ability to provide a correct and consistent model for the child is decisive (Demirden, 2025). Similarly, findings indicating that children's relationships with digital tools should be regulated through guidance and the fostering of self-regulation rather than through restrictive approaches also align with the results of this study (Göçmen, 2024).

It appears that, in the Dutch context, legal awareness regarding the protection of personal data influences parental attitudes; however, parents interpret digital privacy not solely within a legal framework, but also in conjunction with religious guidance and the transmission of cultural values. This finding is consistent with approaches that suggest privacy is being redefined not by fixed rules but through a search for balance and boundaries in the context of digitalisation (Gürbüz Tepeler & Macit, 2025). Furthermore, parental attitudes that seek to strike a balance between freedom and responsibility align with assessments that emphasise the importance of communication- and guidance-based approaches in digital parenting (Yerden, 2022).

The findings also indicate that parents who do not consider digital privacy education to be sufficient when conducted solely within the family view collaboration with institutional structures such as schools and mosques as necessary. This situation is supported by studies highlighting the importance of school culture, open communication, collaboration and value-based guidance environments for the sustainability of privacy education (Zengin & Çelik, 2019; Yalvaç Arıcı et al., 2025). In this regard, it is recommended that digital privacy education be addressed not merely as a technical security issue but in conjunction with religious and moral values; that digital parenting programmes for families be structured through collaboration between schools and mosques; and that children be instilled with an awareness of digital privacy from an early age through an age-appropriate, step-by-step guidance approach. Furthermore, a comparative study of digital privacy perceptions among Muslim families living in different European countries in the future could contribute to a broader assessment of the issue.

Etik Beyan / Ethical Statement:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Çalışma için gerekli etik kurul izni İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan temin edilmiştir. (02.05.2025, Karar No: 12). / It is declared that

scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. Ethical approval was granted by the Scientific Research and Publication Ethics Committee of İnönü University (02.05.2025, Decision No: 12).

Finansman / Funding: Yazar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadığını kabul eder. / The author acknowledges that she received no external funding in support of this research.

Yazar /Author: Osman YILMAZ.

İntihal / **Plagiarism:** Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Kaynakça

Ahmed, S. K. (2025). Sample size for saturation in qualitative research: Debates, definitions, and strategies. *Journal of Medicine, Surgery, and Public Health*, *5*, 1-6. https://doi.org/10.1016/j.glmedi.2024.100171

Ahmedi, E. Ş. (2023). Mahremiyet, dindarlık ve sosyal medya bağımlılığı üzerine sosyolojik bir araştırma. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, *6*(1), 24-46. https://doi.org/10.47951/mediad.1290488

Äikäs, H. (2025). *Sharenting: GDPR, digital childhood and silent decline of children's privacy* [Master's thesis]. University of Helsinki.

Akçay, S., & Koca, E. (2024). Nitel araştırmalarda veri doygunluğu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *24*(3), 829-848. https://doi.org/10.18037/ausbd.1423415

Aktaş, H. (2025). Dijital dünyada çocuk eğitimi: Ebeveynlerin dinî rehberlik rolü. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *27*(27), 143-176. https://doi.org/10.51553/bozifder.1635047

Alam, Md. K. (2020). A systematic qualitative case study: Questions, data collection, NVivo analysis and saturation. *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal*, *16*(1), 1-31. https://doi.org/10.1108/QROM-09-2019-1825

Altıntaş, M. E. (2024). Dijital tehditler karşısında ailede mahremiyet eğitimi. İçinde T. Şirin (Ed.), *Küresel tehditler karşısında aile* (ss. 661-675). İstanbul Aile Vakfı Yayınları.

Altıntaş, M. E. (2025). *Online cinsellik kültüründe dijital mahremiyet ihlaller ve önlemler* (1. Baskı). Tin Yayınları.

Altman, I. (1976). Privacy: A conceptual analysis. *Environment and Behavior*, *8*(1), 7-8. https://doi.org/10.1177/001391657600800108

Aslan Turan, E. (2022). Dijital teknolojilerin mahremiyet üzerindeki etkileri. *Şarkiyat*, *14*(2), 834-849. https://doi.org/10.26791/sarkiat.1114557

Barkuş, F., & Koç, M. (2019). Dijital mahremiyet kavramı ve ilgili çalışmalar üzerine bir derleme. *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi*, *3*(1), 35-44.

Başar Altınel, H. (2024). *Din eğitiminin mahremiyet yönelimleri üzerindeki etkisi -İstanbul ili örneği-* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

Başçoban, M., & Cevherli, K. (2025). Okul öncesi dönemde mahremiyet eğitimi: Öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir inceleme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *23*(50), 459-501. https://doi.org/10.34234/ded.1766762

Bayar, M. E., Kulaksiz, T., & Toran, M. (2026). How does parental media mediation regulate the association between digital parental awareness and the parent-child relationship? *Early Childhood Education Journal*, *54*, 773-787. https://doi.org/10.1007/s10643-025-01879-x

Bayzan, Ş. (2025). Ebeveynlerin çevrimiçi mahremiyet kaygıları ile sosyal medya davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi (Aile Özel Sayısı)*, *2*, 649-682. https://doi.org/10.21560/spcd.v2025i88554.1640077

Budak, E. (2023). *Erken çocukluk döneminde değerler eğitimi bağlamında mahremiyet eğitimi* [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Caillan, N. R. (2026). Analysis of social media and privacy-related anxiety among college students. *Journal of Learning and Development Studies*, *6*(4), 34-43. https://doi.org/10.32996/jlds.2026.6.4.4

Cansız Aktaş, M. (2019). Nitel Veri Toplama Teknikleri. İçinde H. Özmen & O. Karamustafaoğlu (Ed.), *Eğitimde Araştırma Yöntemleri* (1. Baskı, ss. 113-136). Pegem Akademi.

Çakmak, A. (2025). Dijitalleşen eğitimde kaybolan bir kavramın imkânı: Sınıf mahremiyeti. İçinde A. A. Çanakçı, M. Başkonak, & Ş. Göküş (Ed.), *Din eğitiminde inovasyon* (ss. 163-176). Kitap Dünyası Yayınları.

Demirden, H. (2025). *Veli görüşlerine göre okul öncesi dönemde din ve değerler kapsamında mahremiyet eğitimi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hitit Üniversitesi.

Demirkol, N. (2025). Postmodern çocuklukta din eğitimi ve değer aktarımı: Dijital çağda ailenin yeni rolü (Kuramsal bir inceleme). *Akif*, *55*(2), 214-238. https://doi.org/10.51121/akif.2025.84

Digital Report. (2025). *Global Overview Report (2025)*. https://www.datareportal.com

Diler, R. (2014). Mahremiyet eğitimi ve önemi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *2*(1), 69-98. https://izlik.org/JA64AD49JZ

Erdinçli, A. (2025). Beden, bilgi ve mekân bağlamında Kur'ân'ın Nüzûlü ile değişen câhiliye mahremiyet anlayışı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *12*(1), 483-507. https://doi.org/10.51702/esoguifd.1568094

Ferah, N. (2023). Dijital ebeveynlikte dini tutumlar üzerine nitel bir araştırma. *Eskiyeni*, *49*, 393-416. https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1275504

Fossey, E., Harvey, C., McDermott, F., & Davidson, L. (2002). Understanding and evaluating qualitative research. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, *36*, 717-732.

Genç, M. F. (2011). *Yaygın din eğitiminde gençliğin eğitimi: Hollanda'da havra, kilise ve camilerde gençliğe yönelik eğitsel faaliyet ve hizmetler üzerine karşılaştırmalı bir alan araştırması* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Girgin, Ç. (2025). Postmodern dönemde aile ve çocuk mahremiyeti: Dijital dünyada ebeveyn paylaşımı (sharenting) üzerine nitel bir inceleme. *Diyanet İlmi Dergi*, *61*(4), 1719-1760. https://doi.org/10.61304/did.1775457

Göçmen, F. (2024). Çocuğun din eğitiminde ailede etkili iletişimin yeri ve önemi. İçinde M. Başkonak & Ş. Göküş (Ed.), *Din Eğitiminde Çocuk* (ss. 43-74). Kitap Dünyası Yayınları.

Gökçe Saygılı, E., & Üstüner Top, F. (2025). Çocukların ebeveynleri tarafından sosyal medyada paylaşılmasına yönelik çalışmaların incelenmesi. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 24-41. https://izlik.org/JA85LS23UU

Gökmen, M., Tosun, M., & Baysal, S. (2025). Görünümle ilişkili sosyal medya bilinci, mahremiyet bilinci ve dinî tutum ilişkisi üzerine bir inceleme. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, *8*(1), 371-389. https://doi.org/10.47951/mediad.1610294

Gözün Kahraman, Ö., Yavuz, E. C., & Dakak, S. (2025). İlkokul dönemi çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *TRT Akademi*, *10*(24), 472-493. https://doi.org/10.37679/trta.1663212

Güran Yiğitbaşı, K., & Çelik, S. (2023). Dijital dünyada mahremiyet, ebeveynlik ve çocuklar: Afyonkarahisar örneği. *TRT Akademi*, *8*(19), 846-875. https://doi.org/10.37679/trta.1365718

Gürbüz Tepeler, S., & Macit, M. (2025). Ailede Mahremiyetin İzini Sürmek: Kuşaklararası Bir Dönüşümün Sosyolojik Analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Aile Özel Sayısı)*, (27), 1-21. https://doi.org/10.32709/akusosbil.1721294

Gürbüz Yiğit, D., & Yılmaz, O. (2025). Hollanda'da yaşayan Türk kökenli müslüman ailelerde çocukların dine ilişkin soruları ve ebeveyn yanıtlarının incelenmesi. *Dergiabant*, *13*(2), 696-714. https://doi.org/10.33931/dergiabant.1713495

Haberli, M. (2023). Dijital çağda aile: Ebeveynleriyle ilişkisi çerçevesinde gençlik ve din. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, *7*(3), 374-389. https://doi.org/10.32711/tiad.1245065

Karaağaç, H. (2025). Dijital dünyada çocuk hakları: Türkiye'deki aile ve çocuk politikalarına ilişkin analitik bir bakış. *Ombudsman Akademik, Özel sayı 3 (Aile)*, 167-200. https://doi.org/10.32002/ombudsmanakademik.1696547

Kıral, B. (2021). Nitel araştırmada fenomenoloji deseni: Türleri ve araştırma süreci. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, *10*(4), 93-103

Konuk Sommer, B. (2024). Birleşmiş milletler çocuk hakları komitesi'nin 25 no'lu genel yorumu çerçevesinde dijital ortamda çocuk haklarının korunmasında mahremiyet, güvenlik ve bilgiye erişim dengesi. *İnsan Hakları Yıllığı*, *42*(2), 123-154. https://doi.org/10.69958/ihy.1593592

Köseoğlu, A. (2023). Tiktok'ta mahremiyet algısının dönüşümü. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, *8*(1), 172-188. https://doi.org/10.47107/inifedergi.1150606

Manap, A., & Durmuş, E. (2020). Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeğinin geliştirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *21*(2), 978-993. https://doi.org/10.17679/inuefd.711101

Maral, T. (2025). Dijital ebeveynlikte yeni eğilimler: Helikopter ebeveynlik, sosyal medya ve mahremiyet ikilemi. *Ombudsman Akademik Özel Sayı 3 (Aile)*, 663-683. https://doi.org/10.32002/ombudsmanakademik.1675535

Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (S. Turan, Çev.; 3. Baskı). Nobel Yayıncılık.

Meydan, H., Aybey, S., Dikmen, F., & Dikmen, M. (2019). Sosyal medya ve gençlik değerleri: Zonguldak'ta liselerde öğrenim gören gençler üzerine bir inceleme. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, *7*, 125-143. https://izlik.org/JA95FB84UJ

Milkaitė, I., & Mačėnaitė, M. (2026). Advancing children's privacy and data protection rights: Emerging data protection trends and challenges in selected CEE Countries. İçinde A. Limantė & V. Vaičiūnienė (Ed.), *Children's Rights in Central and Eastern Europe A Comparative Analysis with a Spotlight on Lithuania* (ss. 325-348). Research Council of Lithuania. https://doi.org/10.1007/978-3-032-07092-0

Öden Akman, A., Çuhacı Çakır, B., & Kocabaş, C. N. (2021). Çocukların sosyal medyadaki dijital ayak izleri: Mahremiyet ihlalinde hassas noktalar. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, *16*, 553-555. https://doi.org/10.12956/tchd.949279

Özçelik, Z. B. (2025). Sosyal medya kullanımı ile değişen mahremiyet algısı üzerine nitel bir araştırma. *Journal of Islamic Research*, *36*(3), 429-452. https://doi.org/10.62862/isar.2025-111182

Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants, part II: Do they really think differently? *On the Horizon*, *9*(6), 1-9.

Rezgui, A. (2003). Privacy on the web: Facts, challenges, and solutions. *IEEE Security and Privacy Magazine*, *1*(6), 40-49. https://doi.org/10.1109/MSECP.2003.1253567

Rode, J. A. (2009). Digital Parenting: Designing Children's Safety. *University College London*. https://doi.org/10.14236/ewic/HCI2009.29

Sacer, E. (2024). Dijital çağda din eğitimi. İçinde Z. Özkeçeci (Ed.), *Dijitalleşmeyi Tartışmak* (ss. 81-99). Çizgi Kitabevi.

Sarikakis, K., Winter, L., & Chatziefraimidou, A. (2026). Children's legal consciousness: The thorny right to privacy in social media. *Information, Communication & Society*, *29*(3), 812-827. https://doi.org/10.1080/1369118X.2025.2531132

Sevinç, İ. (2020). *Hollanda'da Türkler ve Camilerde Din Eğitimi* (1. Baskı). İlahiyat Yayın.

Şen, S. (2023). Çocuğun mahremiyet eğitiminde ailenin rolü ve önemi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, *7*(2), 14-32. https://doi.org/10.58201/utsobilder.1404141

Tandoğan, Y., & Aşlamacı, İ. (2025). Gençlik ve spor bakanlığı'na bağlı yurtlarda sunulan din ve değerler eğitimi faaliyetlerinin üniversite öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesi (Malatya Örneği). *Tevilat*, *6*(2), 474-504. https://doi.org/10.53352/tevilat.1818633

Tanışık, S., & Bal, S. (2024). Dijital mahremiyet ve kurumsal sorumluluk: Kişisel verilerin korunmasında iletişim teknolojilerinin kamusal rolü. *Yeni Medya*, *16*, 268-285. https://doi.org/10.55609/yenimedya.1424182

Tatlıoğlu, S. S., & Gülcan, C. (2025). Dijital mahremiyet bağlamında lise öğrencilerinin sosyal medya pratikleri üzerine karma bir araştırma. *Şarkiyat*, *17*(1), 204-221. https://doi.org/10.26791/sarkiat.1539595

Tokel, N. (2025). Dijital eğitimde etik, güvenlik ve mahremiyet. İçinde A. Kızılkaya (Ed.), *Eğitimin kavramsal temelleri 14: Eğitimde dijitalleşmeden sürdürülebilirliğe dönüşüm* (1. Baskı, ss. 113-122). Efe Akademik Yayıncılık.

Uçar, R., & Gürbüz Yiğit, D. (2024). Sosyal medyada değişen mahremiyet algısı: Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri üzerine fenomenolojik bir araştırma. *Van İlahiyat Dergisi*, *12*(20), 22-42. https://doi.org/10.54893/vanid.1471816

Warren, S. D., & Brandeis, L. D. (1890). The right to privacy. *Harvard Law Review*, *4*(5), 193-220.

Woo, J. (2006). The right not to be identified: Privacy and anonymity in the interactive media environment. *New Media & Society*, *8*(6), 949-967. https://doi.org/10.1177/1461444806069650

Yalçın, H. (2022). Bir araştırma deseni olarak fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*, 213-232. https://doi.org/10.18037/ausbd.1227345

Yalvaç Arıcı, H. (2021). The functionality of privacy value in the continuity of family unity. *Journal of Philosophy, Culture and Religion*, *53*, 44-57. https://doi.org/10.7176/JPCR/53-04

Yalvaç Arıcı, H. (2023). *Din eğitimi temelli mahremiyet eğitiminin önemi* (Araştırma Raporları No. 11). Yekder Yayınları.

Yalvaç Arıcı, H., Üker, H., & Karataş, M. (2025). Dini değerlerin öz denetime etkisi: Sosyal medya kullanımı. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, *29*(1), 1-28. https://doi.org/10.18505/cuid.1620450

Yamaç, M. (2024). Postmodern çağ ve sosyal medya: Beğeni toplumunun panoraması. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *35*, 90-118. https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1516153

Yaman, F. (2018). *Türkiye'deki ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterliklerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.

Yerden, İ. (2022). Dijital çağda aile yapısı: Hollanda örneği. İçinde A. B. Can, M. Demirci, & S. Ramazanov (Ed.), *Uluslararası Aile Sempozyumu I Dijital Çağda Aile* (ss. 69-74). İstanbul Aile Vakfı Yayınları.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, O., & Gürbüz Yiğit, D. (2024). Erken çocukluk dönemi ebeveynlerinin ailede karakter eğitimine ilişkin görüşleri: Fenomenolojik bir araştırma. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *24*, 187-214. https://doi.org/10.34085/buifd.1543738

Yüksel, M. (2009). Mahremiyet hakkına ve bireysel özgürlüklere felsefi yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *64*(1), 275-298. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002130

Zengin, M., & Çelik, M. E. (2019). Değer merkezli okul kültürü ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *17*(37), 317-348. https://doi.org/10.34234/ded.541321